

ING: mensen en computers (deel 5)

Automatisering bij Nationale-Nederlanden

Automatisering bij Nationale-Nederlanden

Henk de Zeeuw

met medewerking van
Hillard van der Steeg

De serie “*ING: mensen en computers*” wordt gemaakt en beschikbaar gesteld door een groepje enthousiastelingen met oog voor het bewaren, beheren, tentoonstellen en beschrijven van het culturele erfgoed van de Informatietechnologie (IT) van ING en rechtsvoorgangers. Onder dit erfgoed worden voornamelijk de in het verleden in de IT gebruikte apparaten, hulpmiddelen en onderdelen verstaan, maar zeer zeker ook verhalen over het werken ermee en informatie over deze attributen.

De werkzaamheden met betrekking tot dit erfgoed zijn bekend onder de aanduiding EXCITING (Exposeren en Collectioneren van IT-attributen van ING en rechtsvoorgangers).

Uitgave

Afdeling EXCITING van de Personeelsvereniging *Go-ING*

Productie

Winie Hartog-Nathans

Illustratie voorzijde

Henk de Zeeuw en Winie Hartog-Nathans

Drukwerk

Afdeling Repro van Facility Management te Arnhem

Copyright

Teksten: © 2010 Henk de Zeeuw en *Go-ING* / EXCITING

Illustraties: zie hoofdstuk 14 Bronnen

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door middel van fotokopie, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het bestuur van EXCITING.

Introductie

Niet alleen het verzamelen en tentoonstellen van oude IT-attributen is een leuke bezigheid, maar ook het verzamelen en publiceren van feiten, anekdotes en verhalen behoort tot de geneugten des levens. Dit wordt bewezen met deze fraaie uitgave, passend in een serie, samengesteld en geschreven door (ex-) werknemers van ING. Vrije tijd, energie creativiteit stoppen ze erin en plezier, waardering en nieuwe herinneringen krijgen ze ervoor terug. De circa 50-jarige periode van automatiseren die nu verstreken is, heeft veel stof tot nalezen en bekijken opgeleverd. Veel is verdwenen, maar gelukkig is er ook veel bewaard.

Na de introductie van ING, mensen en computers deel 1, 2, 3 en 4 ligt nu deel 5 voor u. Henk de Zeeuw heeft met medewerking van Hillard van der Steeg de automatisering bij Nationale-Nederlanden beschreven.

Wij gunnen u veel plezier met het lezen of bekijken van deze publicatie.

Inleiding bij het boek

Dit boek is eigenlijk een bijlage. Bij de CD. Daar staat het echte verhaal op.

Dat was niet de bedoeling toen Hillard van der Steeg en ik begonnen met de beschrijving van deze historie. Een boek met plaatjes stond ons voor ogen. Maar in de loop van de tijd verzamelden we zoveel originele stukken en foto's, dat het beoogde boek gigantische proporties begon aan te nemen. En meerdere delen zagen we niet zitten.

We moesten dus of veel materiaal weglaten, of een andere werkwijze kiezen.

Het weglaten van oude notities en foto's ging ons echter teveel aan het hart. Bovendien hadden we niet voor niets zitten scannen. En we dachten dat het verleden beter sprak met documenten van toen.

Vandaar de andere werkwijze. Het boek is een samenvatting, geeft de hoofdstukken en de grote lijnen. Een enkele foto om het wat gezelliger te maken. Maar als je echt het verleden wilt zien, moet je de CD opstarten (klik op [index.html](#)). Dan zie je de originele jaarstukken uit 1959 van De Nederlanden, of een foto uit 1949 uit Kompas.

Het staat dan ook vol met links naar alle ingescande documenten. Dat leest wat anders dan een boek, bovendien zit je niet in je luie stoel. Maar we zijn al zo gewend aan het internet met al zijn links, dat wij dat een lage prijs vonden voor de winst aan informatie.

En daar ging het toch om in de automatisering?

De tekst is grotendeels van mijn hand. Hillard heeft gecorrigeerd en aangevuld. Het uitpluizen van alle personeelsbladen op leuke stukjes is door Hillard gedaan. Daarna zijn we samen een aantal keren naar het archief geweest waar we nog honderden stukken hebben doorgenomen. Met de hulp Ingrid Elferink en Theo Kamphuis, die een voorselectie gemaakt hadden. Het uiteindelijke resultaat is door Hillard gescreend en gecorrigeerd.

Daarna hebben veel mensen nog stukken en foto's ingeleverd. Ze zijn allen opgenomen in het hoofdstuk Bronnen

En Jan van der Linden heeft alle 147 pagina's gelezen om er taal- en stijlfouten uit te halen. En kwam, terwijl hij daar mee bezig was, ook nog met de nodige aanvullingen. Zijn archief is onuitputtelijk.

Herman van Osenbruggen heeft het boek daarna ook nog doorgenomen en correcties doorgegeven.

Iedereen bedankt voor haar of zijn bijdrage.

Voor alle fouten die er nog inzitten mag u naar mij wijzen. Maar wat wil je van iemand die net tien jaar bij NN gewerkt heeft.

Henk de Zeeuw

01 Tijdlijn

De tijdlijn begint in 1927, de aanschaf van de Hollerith bij de Nederlanden, vermeldt dan 1949 als start bij de Nationale.

Maar eigenlijk is de echte start van de tijdlijn in 1957. Daarna geeft hij per jaar een aantal saillante punten. Niet alles wat in het boek staat wordt op de tijdlijn vermeld. Hij is meer bedoeld om de zaken in tijdvolgorde te plaatsen. “Wanneer was dat ook al weer?” is namelijk de meest voorkomende vraag als je over “vroeger” praat.

Je mag zelf je persoonlijke hoogtepunten in de tijdlijn bijschrijven.

	1927	1949	1957	1958	1959	1960	1961	1962
Gebeurtenissen	Hollerith Nederlanden	Hollerith Nationale	Eerste computer Nationale	Eerste computer Nederlanden		Ontstaan COBOL		
Hard- en Software	Administratie machine Sorter	Administratie machine Sorter	IBM 604	Bull Gamma Tambour	IBM 650 Nationale		IBM 1401 1845 SPS	
Bijzondere Toepassingen		Brand		Nieuwwaarde Aktie Brand				

	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968	1969
Gebeurtenissen		Nationale-Nederlanden Oprichting AC			Eerste computer NN Schiekade			
Hard- en Software			Bestelling 360/40 AC		IBM 360/40 OS-PCP IBM 360/20 2*			
Bijzondere Toepassingen		Brand	Tussenfase Collectief Nederlanden				Weekcyclus Coll. /360 Administratie Auto Bromfietsen Fatum	

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Gebeurtenissen			AC naar den Haag					
Hard- en Software		OS-MFT File Management	IBM 360/25 IBM 360/50 rood IBM 360/50 blauw IBM 360/20 2*		Philips x-1150	IBM 370/158 OS-VS1	Netwerk 3704 3790 HKH proef 1 3790 HKH proef 2	Beeldschermen Groeps netwerk 3705 VSPC HKR HKH naar KG
Bijzondere Toepassingen	Timesharing Offertes Grootboek	Mutaties TLI	Onderzoek Labora LIS ORA CIS	Eerste rapport Labora			Hypotheek en Leningen	LIS 2 BPF

	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985
Gebeurtenissen		PK Den Haag weg						Twee ploegen HKH S/38
Hard- en Software	CICS Netwerk1 IBM systeem 6 IBM system 34 bij AC ITEL AS5	APL demo IDMS IBM S/34 HKH	IDMS 5.5b nieuw release IBM 3033N ipv 158 5120 offertes groeps IBM S/38 TI59	S/38a met CICS 5520 tekstverwerking	RPG -Cobol s38 Culprit	HP75C	Eerste PC's RJE op /38 S/38b met CICS Nieuwe zaal HKH S/38	DW2 op PC Fortran Host naar basic s/38
Bijzondere Toepassingen	Labora Auto met CICS Brand Pais FFBV AVLI FFBV	David op S/34 LEGO AVP invoer online	Valk op S/34	Labora uitbouw dec BVLI Auto B/M	Klok		Klivia	eenheidswaarden

	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	
Gebeurtenissen	Pol/Wob naar persz. Opleiding Pandata	Blauwdruk 60mio transactie S/38			Overdr TPL RVS Overdr TPS RVS	ING Invoerverwerking v. WP DP Stratego	RVS conversie n Bomis Afschaffen Prompt ADN	IP individueel	
Hard- en Software	HP Portable Plus VSPC /38 PC support DW3 MNU IBM 3090	Token Ring 4eS/38 HKH DW4	AS/400 DB2 voor Ilias	PPS op AS/400 Download host pc Lan BI		AS/400 naar WP PC Talen : Dataflex, C, Turbo-Pascal Netwerk WP	Netwerk DP. PC -Cobol		
Bijzondere Toepassingen	LES AM poliswaarden Stackaarten naar DLA	CEO SDM2 SDW	ADN mail Brains	LNS/POS ORA nieuw Provisie nieuw	VOS Algoritme Flexiplan BF netwerk Start Dries ORA Provisie	BLOS Life Sonnet	Insluitstraat Eerste polis Ilias Homes Markis	RBS cc:Mail Stratego Easel Commerciële Software Patron	
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Gebeurtenissen	PK Rotterdam weg HP SLA AN	RVS naar Ede IP Collectief	Leven/Schade samen Award connect	2000N Org Automatisering Leven/Schade samen IOA	Directeur Aut. NN Pink	Big Bang Afsluiting infra2000	Infra nieuw Millennium		
Hard- en Software	LAN domains Netwerk HP IEF COSA		IAA				Swingg	Hasan Ethernet	Outlook Internet Explorer
Bijzondere Toepassingen	WFM Connect Stop Ilias APL naar rekenserver	IP1, RSL GBA	ASIM EV voor BI Warehouse NN site (oranje) cc:Mail aan mail extern		Euro Eldorado	Freeler Parade	IP nieuw Intranet met Nets (Nedl@nd) Wellowell	Flaming Gijjuice	Beanns

02 Maatschappij en Organisatie

Historie Nationale-Nederlanden

Op 3 april 1963 ontstond Nationale-Nederlanden. Het was het samengaan van twee grote verzekeringsmaatschappijen: De Nederlanden van 1845, gevestigd in Den Haag en De Nationale Levensverzekering-Bank, gevestigd in Rotterdam. Tot die tijd waren het elkaars concurrenten. Maar in het Bureau voor Groepsverzekeringen werkten ze al vanaf 1939 samen.

In het boek *Zekerheid en Verandering*, uitgegeven in 1988 toen Nationale-Nederlanden 25 jaar bestond, is een korte terugblik opgenomen naar de jaren vóór 1963.

De link naar de automatisering zien we al ver in het verleden, in een reclame van Fatum, want in dit beroemde gebouw van Berlage was het AC gevestigd van 1972 tot 1991.

En deze legpuzzel uit 1950 geeft ook een gebouw weer waar computers stonden. Van 1965 tot 1972 die van het AC, daarna tot 1991 die van NN-Leven.

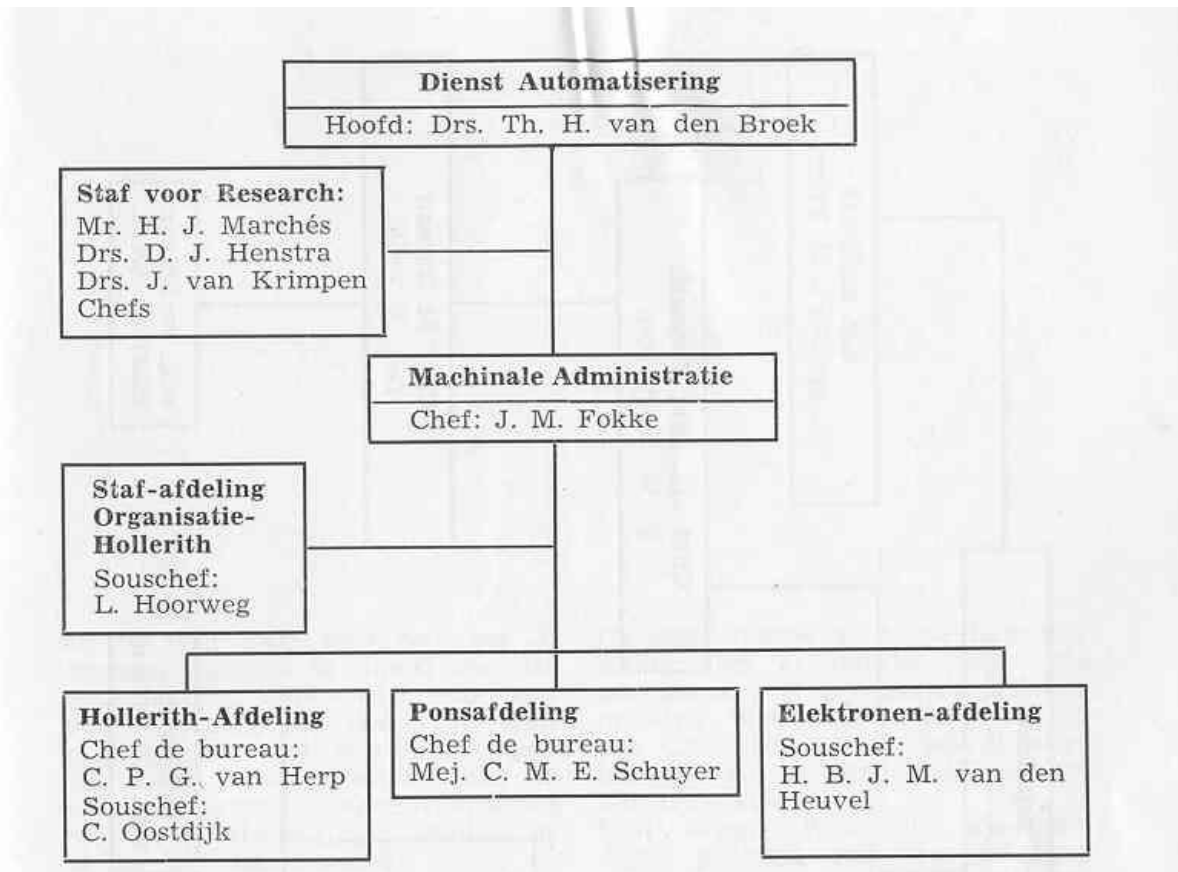
Voldoende fundament om met de automatisering verder te gaan.

Organisatie Automatisering en AO

De Nederlanden van 1845

In 1956 wordt in een bespreking in De Schakel van de Hollerith machines de naam Ponskaartenafdeling genoemd. Een Organisatieteam binnen deze afdeling “zorgt voor de voorbereidingen van de diverse bezigheden, alsook voor het toezicht op de economische uitvoering. Tevens is dit team met de regelmatige instructiebijeenkomsten van de beambten der afdeling belast, aan wier vaardigheden en accuratesse hoge eisen worden gesteld”.

Op het moment dat de Gamma binnenkomt wordt er ook een organisatie omheen gebouwd.

We zien dat in 1958. De Schakel publiceert een organisatieschema en de bijbehorende benoemingen, en staat ook nog uitvoerig stil bij de taken en verantwoordelijkheden van deze nieuwe organisatie.

Er wordt opgemerkt dat een computer niet weggaat omdat hij gaat trouwen, iets wat de heren in die tijd erg hoog zat.

In 1966 en 1967 worden programmering en uitvoering onder de vlag van het AC geplaatst, binnen de Nederlanden blijven alleen AO afdelingen over. Deze functioneren nog tot 1970. We zien nog verschillende benoemingen in de oude context. Zoals Spee, die in 1968 chef de bureau Administratieve Organisatie Leven 1845 wordt, en Eversdijk die chef de bureau AO Brand op zijn naam schrijft. In 1971 wordt na het samenvoegen van de Leven- en Schadematschappijen, een AO Schade en een AO Leven geformeerd.

De Nationale

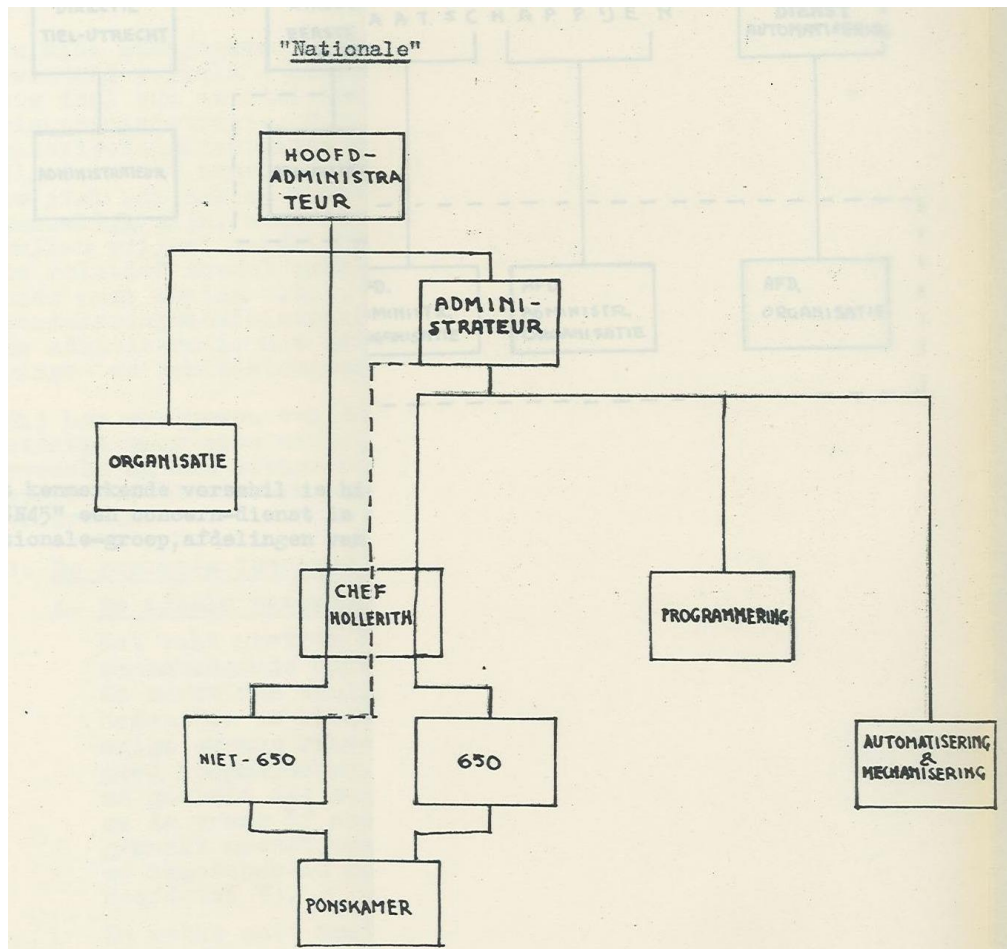
Hier komen we niet ver met Het Kompas. Dit blad blijft hardnekkig schrijven over leven op Mars en andere hoogst belangrijke zaken, maar kantoorzaken krijgen geen plaats, of het moet het openen van het nieuwe kantoor zijn in 1949.

De eerste opmerking, uit het onderdeel personalia is:

13 december 1951: 25 jarig jubileum van H. Kuyte, chef afdeling Hollerith Nationale.

"In 1948 verdere mechanisering van onze administratie door invoering van Hollerith systeem o.l.v. Kuyte."

Uit 1963 hebben we een organisatieschema, vlak voor de oprichting van het AC.

In een jaarverslag van de programmering van De Nationale over 1963 treffen we wat namen aan die vaker terug zullen komen. Hier is dus nog een aparte groep programmering, die al wel de ins en outs van de 1401 aan het leren is, die bij de Nederlanden staat.

Wim Combé noemt nog een paar namen op die hem te binnen schieten: Van der Ven (de chef), Den Hond, Franken, Joost Kegge, Martha Bestebreurtje, Peter Hendriks, Joop Hakkennes en een nicht van Max Euwe.

De groep programmering wordt in 1967 opgenomen in het AC, samen met de uitvoering.

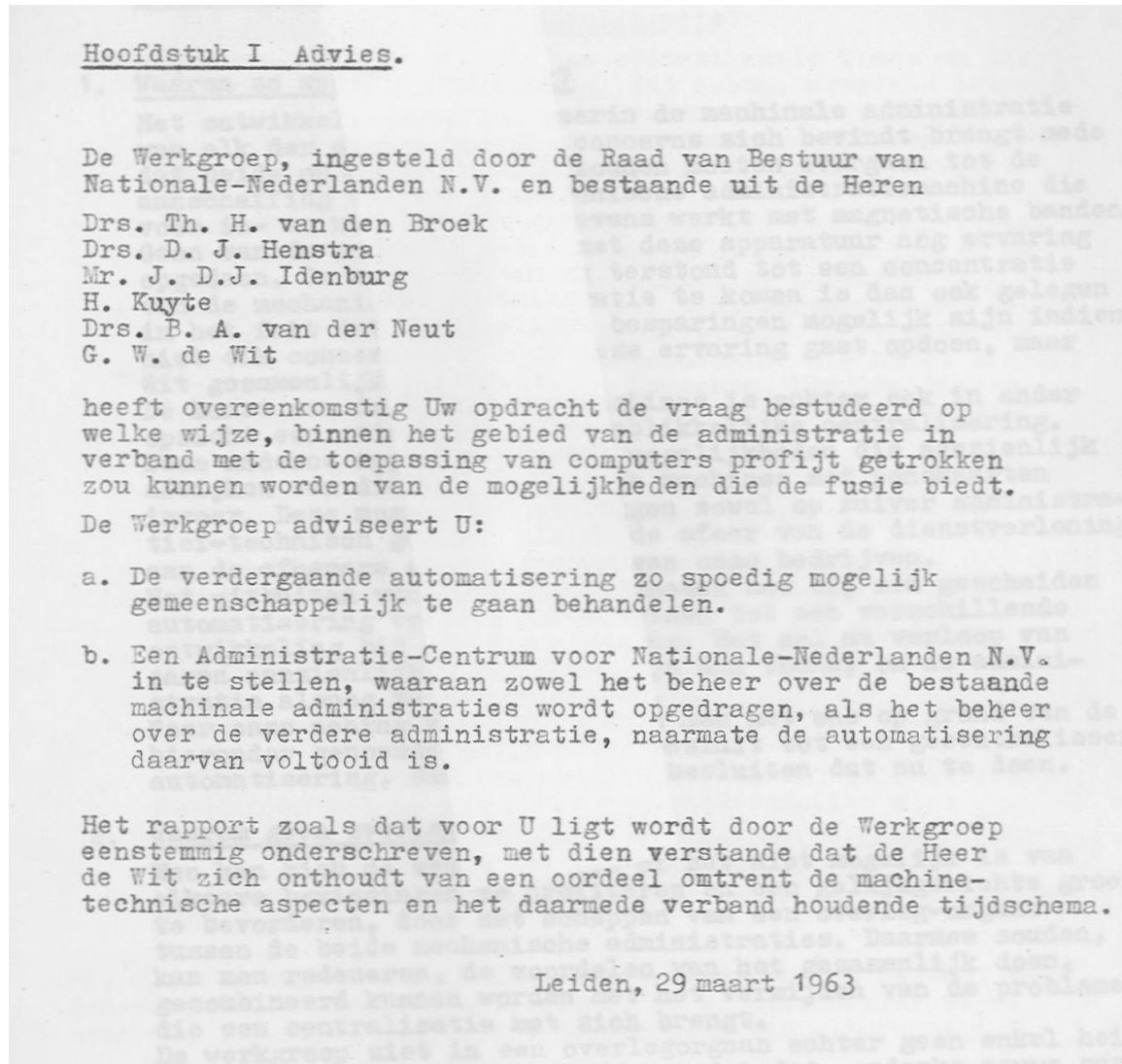
Ook bij de Nationale een aantal AO clubs, zoals bijvoorbeeld blijkt uit Kompas 1967 nr. 1:

De heer Brouwer was chef van de afdeling AO en Automatisering bij Bureau Voor Groepsverzekering, als opvolger van hem treedt aan H. Huizinga tot dusver chef van de afdeling AO van de Levensverzekeringsmaatschappij van De Nederlanden.

In 1971 komt er een Administratieve Organisatie Leven.

Administratie Centrum (AC)

Onmiddellijk na de fusie benoemt de Raad van Bestuur een werkgroep die een advies uit moet brengen over de toekomstige automatisering van het nieuwe concern. Dit zogenaamde Leidse comité laat er geen gras over groeien en komt op 29 maart 1963 met een rapport. Hierin zijn ze erg duidelijk:

Het voornaamste argument voor de snelheid is het feit dat er bij beide concernonderdelen computers besteld moeten worden en dat zoiets beter samen kan. Samenwerking op basis van overleg sluit de werkgroep uit, daar zijn slechte voorbeelden van:

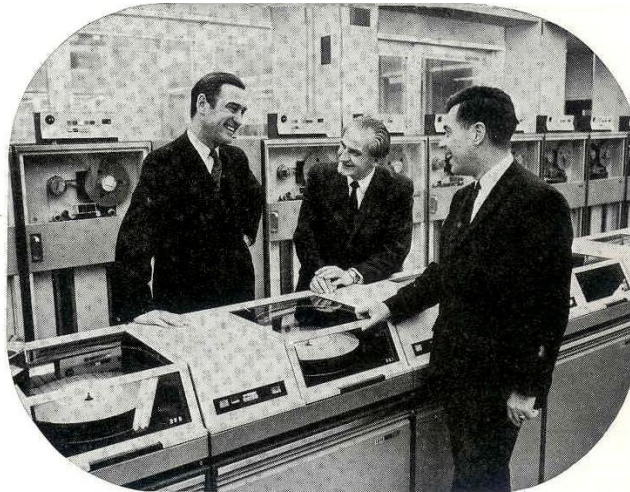
De werkgroep ziet in een overlegorgaan echter geen enkel heil. Het overleg in B.V.G.-verband bewijst dat, ondanks nauwe samenwerking, aanzienlijke verschillen kunnen blijven bestaan en het NEON-overleg is geheel vruchteloos gebleven. Bovendien eist een doelmatige toepassing van moderne computers dat men de gehele concern-administratie als één geheel beschouwt en behandelt. Zodra dit geheel in de twee concern-administraties in een andere richting zou groeien, zou overleg vrijwel zonder zin zijn. Met andere woorden: overleg zou slechts zin hebben in een volkomen parallele ontwikkeling en die kan slechts verkregen worden door centralisatie.

De Raad van Bestuur is het kennelijk eens met dit advies, en reageert ook snel.

Uit Kompas 1963 nr. 3 blijkt dat 12 juni 1963 het AC is opgericht met als directeuren Drs. Th. H. van den Broek (was per 1 mei 1961 benoemd tot directeur van de Dienst Automatisering van de Nederlanden) en J. Nieuwland (was op 1 mei 1948 Administrateur ten Hoofdkantore en op 1 januari 1963 benoemd tot onderdirecteur in de functie van Hoofdadministrateur bij de Nationale).

Op 12 mei 1963 werd ook een bureau voorbereiding Automatisering opgericht met als directeuren Drs. D.J. Henstra, Mr. J.D.J. Idenburg (beiden afkomstig van De Nederlanden) en H. Kuyte. Als assistenten worden daarbij genoemd Drs. B.A. van de Neut en D.J. van Wijk (latere directeur van het AC).

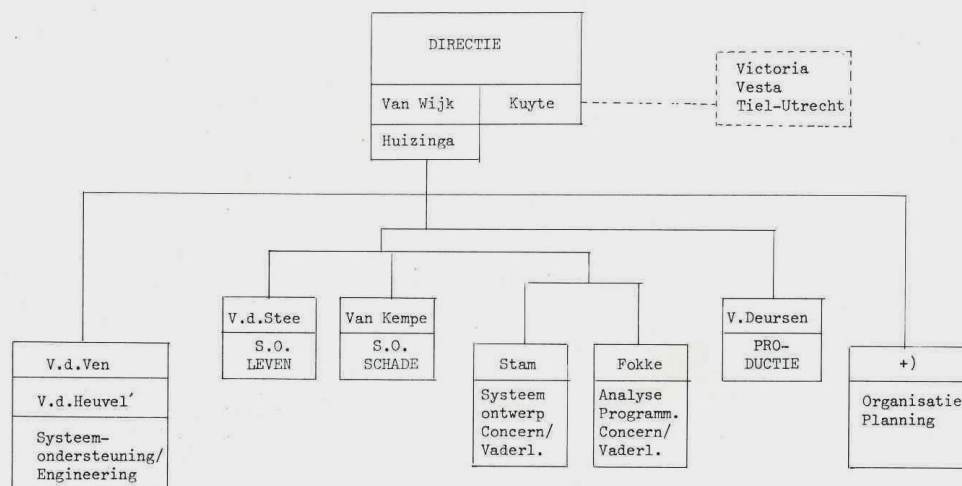
Bij het vertrek van Nieuwland in 1969 wordt een nieuwe organisatie per 1 januari 1970 neergelegd. De leden van de stuurgroep automatisering zijn allen directeur van een werkmaatschappij. Voorzitter van deze stuurgroep is Jhr. Mr. M.L. de Brauw, de latere minister namens DS70 in het kabinet Biesheuvel.

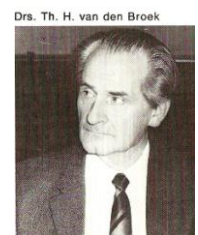
De heren Jhr. mr. M. L. de Brauw, drs. Th. van den Broek en D. J. van Wijk (v.l.n.r. in het A.C.

Van Wijk wordt directeur en zal dat tot 1987 blijven. Verder bestaat de directie uit Kuyte (directeur) en Huizinga (Adjunct). Van den Broek wordt Adviseur Automatiseringszaken van de Raad van Bestuur.

Organisatieschema Administratie Centrum per 1 Januari 1970.

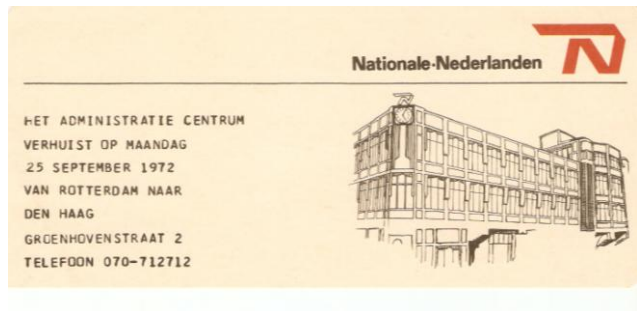

+) Leiding waargenomen door de heer Van Deursen.

Van links naar rechts : Van Deursen, Van der Ven en Fokke.

Bij de opening van het reken centrum in Den Haag in 1972 wordt er een groepsfoto gemaakt. Iedereen zit nu weer in Den Haag.

Als er in 1973 weer een reorganisatie van SO op de rol staat trekt een aantal SO'ers aan de bel. Ze willen beter geïnformeerd worden en zijn het met de plannen tot dan toe niet eens. Bovendien worden ze het zat om weer nieuwe bazen te krijgen. In zes jaar zes keer een nieuwe baas vinden ze te veel. En wie zijn die Combé en Hendriks dan wel.

Hillard van der Steeg weet het nog goed:

Het memo kende ik uiteraard. Ik was de initiatiefnemer en opsteller. Ik herinner mij dat we diezelfde dag werden uitgenodigd bij Van Wijk, samen met Wim Combé en Peter Hendriks. Combé en Hendriks vonden e.e.a. uiteraard niet leuk. Peter Hendriks liet tegenover mij blijken dat hij het feit dat hij "slechts" c.c. was vermeld niet erg kon waarderen.

Onze oude chef Jacques Etienne vond het denk ik wel mooi. Niets is mooier dan dat je oude medewerkers zich afzetten tegenover hun nieuwe bazen. Daar zit iets in van "ze hadden mij liever gehouden".

De reorganisatie hield in dat Etienne baas werd van Systeemontwerp en Combé van Systeemanalyse en Programmering, terwijl daarvoor de afdelingen SO-Leven (Etienne) en SO-Schade (Combé) bestonden. Overigens hebben we het hierna prima kunnen vinden met onze nieuwe bazen.

In 1979 ziet het schema, na vertrek van Combé (naar NN Leven), Buurmans (naar Victoria Vesta), Verbaan (naar Sociale Zaken) en Van der Steeg (naar Tiel Utrecht), er als volgt uit:

<u>schema ADMINISTRATIE CENTRUM</u>		
<u>Systeemontwerp, Analyse en Programmering</u>	<u>Algemene Diensten</u>	<u>Productie</u>
<u>BEUMER</u>	<u>ETIENNE</u>	<u>VAN DER VEN</u>
<u>KEIJZER</u> Nieuwe Systemen	<u>VAN OOSTERHOUT</u> Beleidsinformatie	<u>Personeelsvoorziening</u> <u>LEENTFAAR</u> Werkvoorbereiding Snijkamer Computerverwerking COM Tapebeheer Kontrolle Kontakt Planning Productie
<u>VAN ZAAANEN</u> Onderhoud	<u>PLETSEER</u> Inkoop Magazijn Algemene Administratie	<u>WAGENAAR</u> Invoerverwerking
<u>HAKKENNES</u> Waarneming Beumer Systeem Ondersteuning	<u>VELDHUIZEN</u> Opleidingen	<u>BLOM</u> Waarneming Van der Ven Software Hardware Telecommunicatie Data Netwerk
<u>DE SMETH</u> Systeemontwikkeling De- centrale Toepassingen incl. Tekstverwerking APL Coördinatie SAP-Administratie SAP-Data Entry Database beheer	<u>FOKKE</u> Dienstverlening Admini- stratieve Organisatie	
	<u>HENDRIKS/VAN DER HAUW</u> Consultancy Research Office Automation	

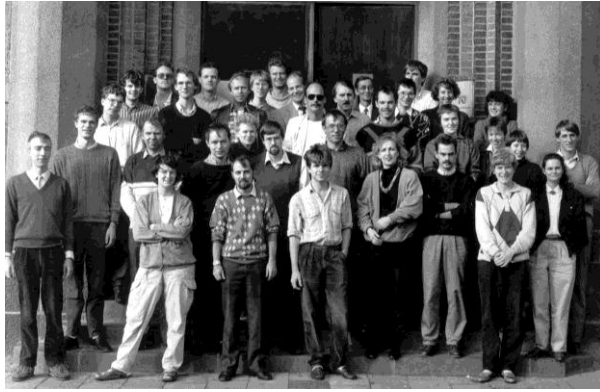
We slaan even een paar reorganisaties over.

In 1986, na een enquête van Alloway over het functioneren van de organisatie, volgt opnieuw een nieuw schema. In datzelfde jaar komt de contourennota uit, er moet één directie komen voor automatisering RVS en NN.

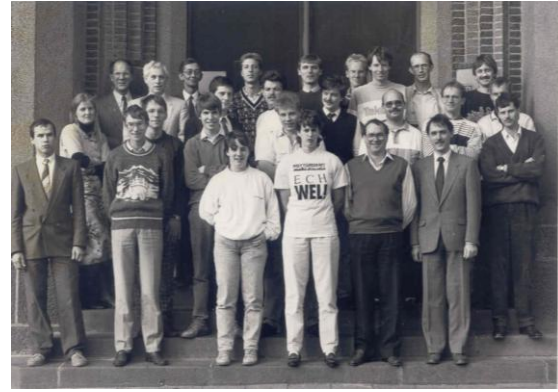

In 1987 wordt dit gerealiseerd. Van Wijk is ondertussen vertrokken naar Amerika, de leiding van het AC bestaat uit Van Kempe en Beumer (foto links). Het AC wordt omgedoopt tot AN (Automatisering Nederland), Schloemer van de RVS wordt in de directie opgenomen. Een jaar later verdwijnt Schloemer van het toneel. Buurmans (foto rechts) volgt hem na enige maanden op.

In 1988 worden in het kader van de contourennota de systeemontwerpers overgeplaatst naar de Leven en Schade maatschappij, en blijft alleen de SO voor Hypotheken en de Staven achter. Als afscheid krijgt iedereen een fles wijn. De bestelling van die wijn door Leo van den Berg was nog bij Jan van der Linden in zijn archief aanwezig.

Decentralisatie SO Schade

Decentralisatie SO Leven

In 1991 is de samenvoeging met de Westerstraat een feit, iedereen van de uitvoering zit nu in de Wilgenplas.

Begin 1994 geeft Giel Keijzer een overzicht van de reorganisaties van de afgelopen jaren van de SO afdelingen. Er zijn dan nog 88 SO'ers overgebleven. Maar dat duurt nog maar even, want in februari 1995 gaan de SO'ers van Hypotheken ook naar Rotterdam.

Per 1 september 1994 wordt het ITC opgericht, de samenwerking van DIT en AN in ING verband. In 1997 is het tijd voor de eerste reorganisatie in ING verband, in 2000 is de volgende.

In 2003 komt er een kleine aardverschuiving. ITC wordt OPS&IT, Operations & Information Technology. De Service Centers worden opgericht, en alle Infraclubs bij de werkmaatschappijen worden onder Customer Application & Desktop Services gebracht. En ook grote delen van Systemontwerp worden overgeheveld.

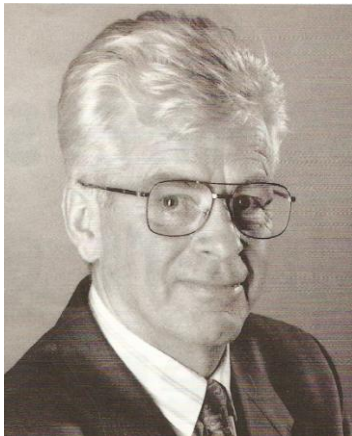
Een portret van OPS & IT met smoelenboek wordt gepubliceerd in ING Nieuws.

ITC is weer terug bij de oorspronkelijke opzet uit 1963, centraal.

 <p>Johan de Wit Information Systems Specific & Wholesale Banking ontwikkelt en beheert de systemen en applicaties die alle vormen van financiële bancaire transacties mogelijk maken (bijvoorbeeld elektronisch bankieren), met name op Wholesale-gebied en voor specifieke bancaire werkvelden, zoals effecten en internationaal betalingsverkeer.</p>	 <p>Age Miedema Directeur OPS&IT met als aandachtsgebieden:</p>	 <p>Kees Buis Directeur OPS&IT met als aandachtsgebieden:</p>
 <p>Johan van Campen Service Center Kredieten & Rekening Courant SC K&RC</p>	 <p>Rob Vromen Service Center General Insurances SCGI SC General Insurances richt zich op het leveren van services op het gebied van de administratieve verwerking van schadeverzekeringsproducten.</p>	 <p>Paul Fox Operations Management OM Operations Management beheert de systemen (mainframe, midframe en netwerken) en de voortgang van applicatieverwerking ten behoeve van de IT-dienstverlening voor ING Nederland, een deel van ING Europa en een aantal specifieke zaken voor ING wereldwijd. De nadruk ligt hierbij op systemen die continu (7x24 uur) worden bestuurd via de Master Control Room in Rotterdam.</p>
 <p>Peter van Stempvoort Service Center Effecten SCE SC Effecten verzorgt alle operationele handelingen die voortvloeien uit de afwikkeling van effectentransacties en bewaarming van effecten. Op dit moment voert SCE deze activiteiten uit voor zowel particuliere (Retail) als professionele (Wholesale) klanten van ING-labels, zoals Postbank en ING Bank. In de toekomst zal SCE zich richten op de Retail-klanten. Bovendien is SCE partner in het Service Center Securities dat werkt aan de standaardisatie van het effectenverkeer op Europees niveau.</p>	 <p>Jeroen van Breda Vriesman Service Center Life Insurances SCLI SC Life Insurances richt zich op de administratieve verwerking van levensverzekeringsproducten.</p>	 <p>Tom Robinson Customer Applications & Desktop Services CADS Customer Applications & Desktop Services is verantwoordelijk voor het operationeel beheer van applicaties en de decentrale omgevingen, waaronder de p.c.'s. Denk hierbij aan logistiek, helpdesk en werkplekondersteuning.</p>
 <p>Agaath Cleyndert (per 01-10-2003)</p>	 <p>Desiree Sormani Service Center Claims SCC SC Claims richt zich op schadebehandeling met betrekking tot schadeverzekeringen voor de ING-labels in Nederland en België.</p>	 <p>Fred Visser Service Management SMA Service Management bewaakt het niveau van de operationele dienstverlening op infrastructureel en applicatief gebied vanuit OM, CADS en SMA. Verzorgt service rapportages, doet de projectleiding voor projecten van SMA, CADS en OM, voert programma's uit ter verbetering van de prijs-prestatieverhouding en verzorgt de logistieke en fysieke toegangsbeveiliging van systemen.</p>

AO Leven

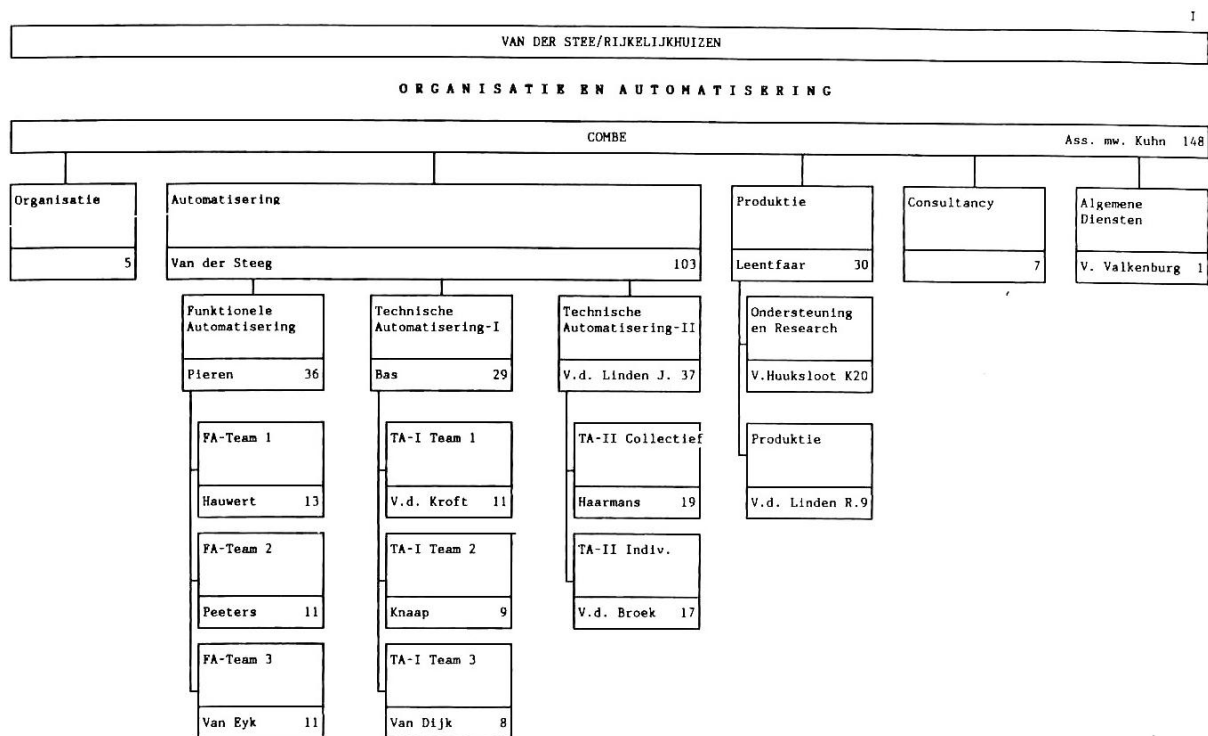

Per 1-1-1971 wordt Van der Stee (zie foto) baas van AO Leven. Koelermij en Spee krijgen de leiding over respectievelijk de onderdelen Groeps en Individueel. Bestebreurtje, Kerkhof, Frigge, Haring, Pieren, Hulbosch, Nieuwveld, Maasdam, Tijmonds en Voorwinden zijn wat namen uit die tijd. Het eerste organisatieschema van AO Leven dateert uit 1979. Op dat moment is er een nieuwe poot bijgekomen, Computer Technisch Beheer. Hier zal de uitvoering en de programmering van de Mini's gaan gebeuren. Deze poot zal in de loop van de jaren hard groeien. Loek Schoenmakers is hiervan de grote animator.

Per 1 januari 1980 vertrekt Van der Stee naar de directie Schade, Wim Combé volgt hem op.

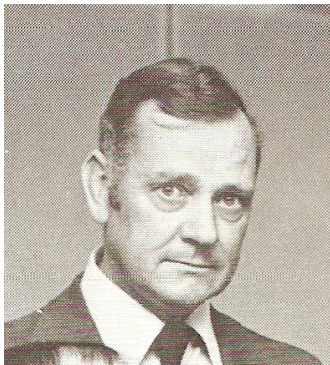
In 1982 is de afdeling Opleidingen (Luksen) aan de organisatie toegevoegd, in 1988 is die weer verdwenen en is er een afdeling Organisatie (Zwaga en later Teer) en Consultancy (Koelermij) bijgekomen. Hillard van der Steeg treedt 1 juli 1988 aan als hoofd van het onderdeel Automatisering na een uitstapje van 8 jaar bij Tiel Utrecht. In datzelfde jaar zijn de programmeurs en systeemontwerpers van het AC overgekomen. Onder aanvoering van Jan van der Linden die bij binnenkomst een kritisch toespraakje houdt.

Hieronder is het organisatieschema van november 1990 afgebeeld. Kort daarna zal Organisatie en Productie (AS 400) hieruit verdwijnen en worden ondergebracht bij resp. de verzekeringssectoren en Automatisering Nederland.

In 1991 geven Wim Combé en Bas Opmeer samen leiding, Bas Opmeer maakt het daarna in zijn eentje af tot de samenvoeging met Den Haag.

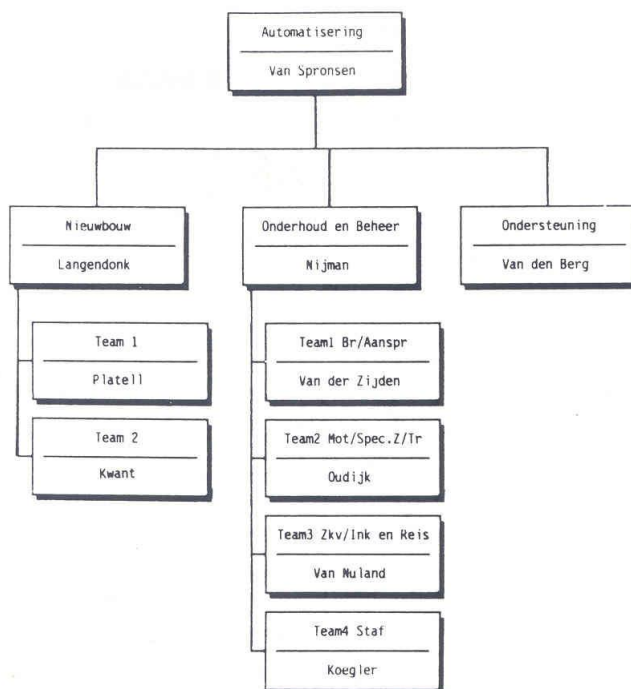
AO Schade

In 1971 ontstaan de afdelingen Administratieve Organisatie en Interne Organisatie, als onderdeel van Algemene Diensten. Van Kempe (zie foto) heeft hier de leiding over. De Bruin doet AO. “In 1975 was ik de jongste die binnen gekomen was”, weet Frits Oudijk zich nog te herinneren. “Naast mij waren er nog acht: Hans Nijman, Gerard van Spronsen, Wim Meijers, Eversdijk, Driessen, Kranendonk, Eloud Laméris en Voorduijn.

In 1981 gaat Van Kempe naar Tiel-Utrecht en neemt Beumer zijn plaats in. In 1986 volgt Anneke Steijnen hem op, Beumer gaat terug naar het AC.

Bij de decentralisatie in het kader van de contourennota komen de taken van SO Schade over naar een nieuwe afdeling Technische Automatisering. Organisatie verdwijnt naar Personele Organisatie. Systemontwerp wordt omgedoopt in Functionele Automatisering. Van Spronsen krijgt de leiding over Automatisering Schade. Er komt een flinke groep mensen bij. In 1991 is de scheiding tussen Functionele en Technische Automatisering opgeheven.

1 juli 1991

Automatisering

Geert van Spronsen
(Sectorleider)

André Langendonk
(Afdelingsleider Nieuwbouw)

Hans Nijman
(Afdelingsleider Onderhoud & Beheer)

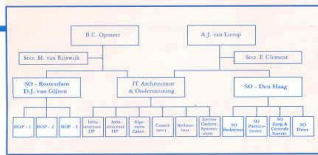
Leo van den Berg
(Afdelingsleider Ondersteuning)

Uit het “smoelenboek” van 1992:
Geert van Spronsen, André
Langendonk, Hans Nijman, Leo
van den Berg.

In 1994 wordt Frits Oudijk belast met de zorg van de PC's als teamleider Ondersteuning, de voorloper van wat we later zowel in HP als in DP Infrastructuur noemden, en heeft Van Lierop het overgenomen van Van Spronsen.

Leven en Schade

In 1997 kantelt de NN organisatie en worden Leven en Schade gemixed. Als eerste zijn de AO afdelingen aan de beurt. Er wordt een start gemaakt met een nieuwe organisatie, waarvan Buurmans directeur wordt. Een mix van Den Haag en Rotterdam.

Systemontwikkeling (SO) Rotterdam en Den Haag

Kerntaken:

- Beheer en onderhoud van bestaande systemen
- Bouw van nieuwe systemen

Deze kerntaken worden in projectverband en onder verantwoordelijkheid van de eindgebruiker uitgevoerd. De eindgebruiker participeert nadrukkelijk in de projecten en bewaakt de voortgang van de werkzaamheden. De werkzaamheden van SO richten zich op zowel administratieve systemen voor gebruik binnen NN, als op systemen gericht op grote collectieve relaties en het intermediair. Voorbeelden zijn Connect, CS en Nadnet. Daar waar mogelijk en zinvol maakt SO gebruik van de nieuwste hulpmiddelen zoals Internet.

SO Rotterdam bestaat uit drie BOP-afdelingen (Beheer, Onderhoud, Projecten) die zich ieder richten op een klantgroep. SO Rotterdam kent een sectiemanager in de persoon van Dick van Gijzen, DP tst. 8547. De aandachtsgebieden zijn als volgt verdeeld:

Bedrijven (BOP-1),

o.l.v. Ad Peeters, DP tst. 7252

Particulieren (BOP-2),

o.l.v. Fred Schell, DP tst. 9084

Staven (BOP-3),

o.l.v. Wout den Boer, DP, tst. 8430

Vlnr. Dick van Gijzen, Ad Peeters, Wout den Boer
Op de foto ontbreekt Fred Schell

De nieuwbouwactiviteiten in het kader van Infoplan worden volledig projectmatig uitgevoerd. Hierbij worden zowel SO-medewerkers als medewerkers uit de gelederen van IT Architectuur & Ondersteuning ingezet.

SO Den Haag kent voor haar aandachtsgebieden de volgende aanspreekpunten:

SO-Bedrijven,

o.l.v. Leo van den Berg, HP tst. 6333

SO-Particulieren,

o.l.v. Marijke Chin-Jong, HP tst. 6032

SO-Zorg & Centrale Staven,

o.l.v. John van Nuland, HP tst. 6239

De nieuwbouwontwikkelingen zijn binnen SO-Den Haag samengebracht in één team:

SO-DrieS

o.l.v. Leo van den Berg,

Vlnr. John van Nuland, Marijke Chin Jong, Leo van den Berg

In 2001 vertrekken Buurmans en Van Lierop naar ING Europa. NN krijgt een directeur automatisering van buiten, Age Miedema. Voor het eerst in haar bestaan wordt er bij de automatisering niet uit eigen gelederen geworven.

In 2003 worden grote stukken van de organisatie naar het ITC overgeheveld, en hangt Outsourcing in de lucht.

Hierna een foto van het NN-Managementteam Automatisering tijdens een teambuildings activiteit eind 1996.

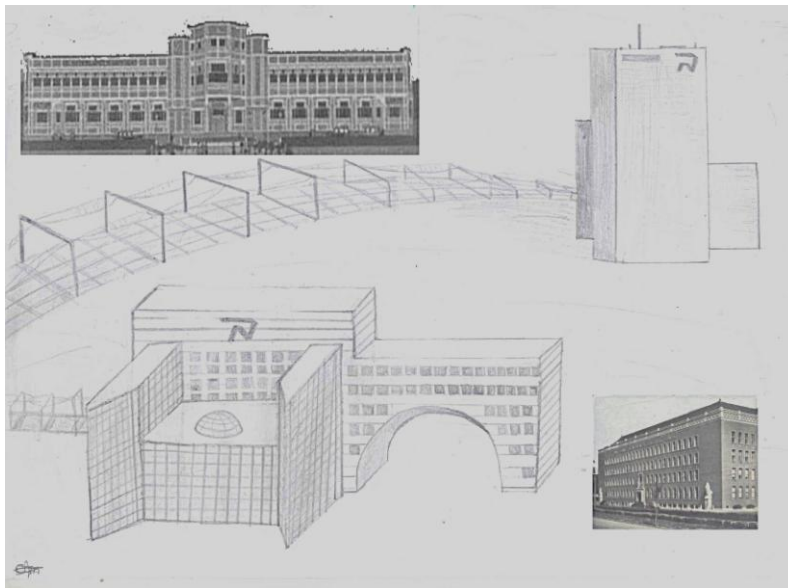

Op de lijn Rotterdam-Den Haag

Als je een Rotterdams en een Haags bedrijf samenvoegt, mag je wat verhuizingen verwachten. We gaan hier niet in op al die duizenden die in de jaren zeventig in de trein zaten van Den Haag naar Rotterdam v.v. We concentreren ons op de automatiseringsmensen.

Vanaf 1966, nadat de 360/40 in Rotterdam was neergezet, schoven de Hagenaars richting Rotterdam. Alleen de mensen die de Gamma, de 1401 en de mechanische administratie bedienden bleven in Den Haag werken. De rest pendelde, of vertrok naar een huis in de buurt van Rotterdam.

Voor degenen die erg ver naar het Zuiden waren afgedaald was de verplaatsing naar KG dan

ook een vervelende verrassing. In 1972 trok iedereen richting Den Haag, en was de pendel de andere kant op. Gelukkig waren de verplaatsingsregelingen behoorlijk, daar zorgde de OR wel voor.

Bij de uitvoering van de contourennota in 1987 ging er weer een grote groep systeemontwerpers van Den Haag naar Rotterdam. Er was een aparte paragraaf in de contourennota over overplaatsingen.

In 1987 worden er uitvoerige verhalen geschreven over het samenvoegen van de verschillende rekencentra. In Rotterdam, in het nieuw te bouwen kantoor aan het Weena, wordt het Rekencentrum van NN/ RVS ingepland. Maar in de loop van dat jaar worden steeds meer vraagtekens gezet bij deze plaats. Tot 2000 zal het goed gaan maar daarna kunnen de uitbreidingen niet meer in DP gebeuren en moet er een nieuwe plaats gezocht worden. Vandaar dat de directie automatisering voorstelt om dan maar gelijk een nieuwe plaats te zoeken met uitbreidingsmogelijkheden. En aldus wordt besloten. Er komt een computercentrum aan de Wilgenplas.

In 1991 is WP klaar en krijgt het Hofpleinlijntje het weer druk. Je kunt natuurlijk ook met het vliegtuig komen, landen op Zestienhoven en dan een kwartiertje wandelen. Of straks op het juiste moment uit de HSL wippen die met veel elektromagnetische energie voorbij gaat snellen.

De ingebruikname van DP en HP was wat verhuizingen betreft niet zo dramatisch, iedereen bleef in dezelfde plaats werken. Maar dat was weer anders bij de kanteling van de NN organisatie. De Leven en Schade Automatiseerders werden flink verhuisd, de A13 kreeg het er extra druk mee.

Na het ontstaan van ING zijn Arnhem en Amsterdam er als werkplaatsen bij gekomen. Maar niemand verhuist meer, want de wijzigingen gaan elkaar te snel opvolgen. Iedereen van de leiding bij het ITC is er aan gewend geraakt de helft van zijn tijd op de weg te zitten.

En zo ziet de master control room in Wilgenplas er in 2002 uit.

Functies, opleidingen, beoordeling en beloning

Functies

De artikelen over het AC in 1970, met de tekeningen van Otto Dicke, geven een opsomming van de functies die er rond een computer zijn. De poststypiste voor de invoer, de operator en de werkvoorbereider om de computer te laten draaien. De programmeur schrijft de programma's, ondersteund door de systeemprogrammeur. De systeemontwerper en systeemanalist ontwerpen de systemen. En leiding en staf zorgen voor het beleid.

de

Rond 1973 wordt er een speciaal boekje uitgegeven met alle functies in de automatisering.

Eerst alle categorieën medewerkers, en dan een uitvoerige beschrijving van de ADP functies (Automatic Data Processing). Er wordt stil gestaan bij het verschil tussen een leidinggevende functie en een "kwaliteitsfunctie". Hier komt dat begrip "kwaliteitsbenoeringen" dus vandaan!

Er volgt een uitgebreide functie- en taakomschrijving van software specialist tot programmeur en van production controller tot werkvoorbereider kleine systemen.

Een ander boekje uit dezelfde tijd geeft er dan ook nog foto's bij. Dit boekje was duidelijk voor het werven van nieuw personeel bedoeld.

Bij Leven en Schade kent men op dat moment alleen analisten.

Een overzicht uit 1977 van de te volgen opleidingen, geeft een goed overzicht van de functies die er bij Leven zijn. Er staat nog geen computer bij Leven, er is nog geen programmering.

Alleen Informatie Analisten en Procedure Analisten (plus een junior en een assistent van beide functies).

In 1979 (bij de benoeringen) wordt er één Consultant benoemd (wat dat ook moge zijn, roept Van Valkenburg) en zijn er benoeringen voor de functies Programmeur, Analist-Programmeur en Ontwerper.

In 1980 verschijnt er een Junior Operator (Tineke Mark), dus zal er ook wel een Operator geweest zijn.

In 1989 komt Leven met een overzicht van alle functies, met de functies die Leven alleen heeft apart genoemd. Dat zijn de organisatie en de procedure analisten, en de junior functies.

In Den Haag kijkt men nog niet af van de functies bij AC.

In 1996, bij het samengaan van Leven en Schade komt er een totaal overzicht van alle functies bij beide maatschappijen. Het ITC (nu in ING verband) heeft het aantal

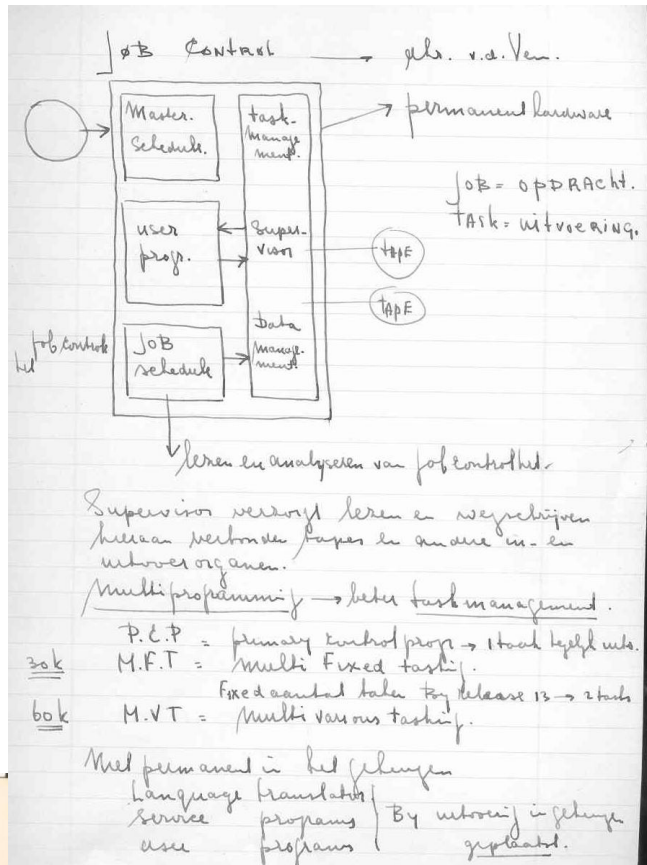
ontwikkelingsfuncties sterk teruggebracht. Bij de Oranje NN maatschappijen zijn er rond de PC nogal wat nieuwe functies ontstaan.

Opleidingen

In het verslag van de programmering van Nationale in 1963 is er sprake van een aantal cursussen. Een aantal algemene programmeringscursussen door de Stichting Studiecentrum voor Administratieve Automatisering. Een cursus 1401 werd gegeven door IBM.

In het begin van de /360 periode gaf Van der Ven een cursus OS en een cursus JCL. Hiernaast enkele aantekeningen van Hillard uit 1968. IBM gaf de programmeringscursussen (in het kerkgebouw Het Open Hof in Amsterdam Slotervaart). Je kreeg dan achteraf een certificaat van deelname toegestuurd. Op het laatste exemplaar stonden dan ook al je vorige cursussen, heel modern voor die tijd.

Hillard herinnert zich nog de deelname in 1970 aan een opleiding Analyse/Ontwerp gegeven door IBM die twee weken duurde in Holiday Inn in Leiden, incl. overnachting. Voor die tijd was dat voor ons "jonkies" toch wel een belevenis met de geneugten van elke avond een heerlijk diner en na afloop van het dagprogramma naar de sauna.

Beginjaren 70 werd een intensief opleidingsprogramma samengesteld door o.a. Hudig, tevens directiesecretaris. Er moesten cases worden uitgewerkt, waarvoor je ook interviews moest houden, waarbij je soms stevig onderhanden werd genomen (een soort sensitivitytraining).

In het organisatie plaatje van 1973 is er een aparte groep Opleidingen onder leiding van Van der Ven. Van der Wulp is één van de opleiders.

In het boekje over de functies ADP uit 1973 worden alle pakketten beschreven die het opleidingscentrum heeft voor de verschillende functies.

Als Frits Oudijk in 1975 begint bij AO Schade stelt het Opleidingscentrum Informatica van Nationale-Nederlanden een opleiding/stageplan voor hem samen. Een paar maanden later mag hij op cursus Bestandsorganisatie, maar nu met een paar oude rotten, vanuit het gehele concern.

Een overzicht uit 1977 van Leven geeft de functies en de opleidingen die daar bij horen. Alle opleidingen werden door het AC georganiseerd.

In 1978 stuurt de afdeling Opleiding en Voorlichting, behalve een uitnodiging, een uitgebreide toelichting mee bij de cursus Detailontwerp. Zo wisten de deelnemers van te voren waar ze aan toe waren.

In 1980 is er plaats ingeruimd voor een “zachte” cursus SAP. Deelnemers en programma worden vermeld. Communicatievaardigheden, Schriftelijk rapporteren, Presentatietechnieken

Leidinggeven en Project Management.

In 1984 mag Van Oosterhout in een uitvoerig interview met 2N zijn afdeling voor het voetlicht brengen.

Bijblijven is noodzaak voor opleidingen. Een overzicht uit 1986 laat de nieuwe cursussen zien bij het Opleidingscentrum. De PC cursussen worden aangekondigd.

Ook gebruikers kwamen op cursus. Hier bijvoorbeeld bij een cursus VSPC/Culprit een paar mensen van Leven BI

In het overzicht dat Leven in 1989 maakt van alle functies wordt ook een opleidings-

programma aangegeven. De meeste cursussen worden bij AN gegeven. Maar daarnaast wordt er ook nog eens gewezen op externe opleidingen. AMBI staat bovenaan. De AMBI opleiding wordt al jaren geadviseerd, en er zijn er veel automatiseerders die dit advies ook opgevolgd hebben.

In 1991 zien we de leergangen voor Functionele en Technische Analisten weergegeven.

-Leergangen: In het opleidingsschema voor FA- en TA-medewerkers zijn o.a. leergangen opgenomen. De leergangen die sinds eind 1989 gevolgd kunnen worden, zijn de Leergang Ontwerpen Functionele Specificaties (LOFS) en de Leergang Informatie Analyse (LIA). In de leergangen wordt aandacht besteed aan:

- . de methodologie (SDM)
- . de te gebruiken technieken en hulpmiddelen
- . de integratie van de methodologie, technieken en hulpmiddelen.

De LOFS is gericht op de functionele aspecten binnen de fasen Basisontwerp en Detailontwerp, terwijl de LIA is gericht op de functionele aspecten binnen de fase Definitiestudie.

Sinds de invoering van een geautomatiseerd systeem om de cursistenadministratie gemakkelijker te maken, heeft Gerard Kleywegt, administratief medewerker van de afdeling Opleiding & Voorlichting, ruim 1000 cursisten genoteerd. Een goed moment om eens stil te staan bij de afdeling van het Administratie Centrum die nu zo'n 12 jaar bestaat.

De LOFS bestaat uit de volgende cursussen:

- Methodologie: SDM-Basisontwerp en Detailontwerp;
- Technieken: Data Modelling, Functie- en gegevensanalyse, Technieken om te testen voor ontwerpers en analisten;
- Hulpmiddelen: SDW-Inleiding, SDW-FA, SDW-DM, SDW-DA, SDW-PT en de koppeling tussen deze modules;
- Integratie: Workshop Ontwerpen Functionele Specificaties (WOFs).

De LIA bestaat uit de volgende cursussen:

- Methodologie: SDM-Definitiestudie en Informatieplanning;
- Technieken: Technieken Informatie Analyse (eventueel Vastleggingstechnieken Administratieve Organisatie);
- Hulpmiddelen: -;
- Integratie: Workshop Definitiestudie.

Afhankelijk van de uit te voeren taken, de voorkennis en de werkervaring, wordt per medewerker (in overleg met de chef en AN/Opleidingen) bepaald binnen welk tijdsbestek welke cursussen gevolgd dienen te worden.

Beoordeling

Er is in 1975 een speciaal SAP beoordelingsformulier ontwikkeld. De leiding vond de rubrieken van het NN beoordelingsformulier niet goed aansluiten bij de criteria waarop systeemontwikkelaars beoordeeld moesten worden.

Als voorbeeld de criteria voor een systeemontwerper.

Uiteindelijk wordt aan het eind van het jaar toch de NN beoordelingsprocedure nog gevolgd, maar voor de salarisverhogingen zullen de SAP formulieren worden gebruikt.

B	PERSOON / OMGEVING	
1	INITIATIEF	☐
2	STRESS BESTENDIGHEID	☐
3	TEAMGEEST/BEHULPZAAMHEID	☐
4	OVERNICHT	☐
5	OVERTUIGINGSKRACHT	☐
6	TAKT	☐
C	LEIDING GEVEN	
1	DELEGEREN	☐
2	ORGANISEREN	☐
D	AANSLUITING N.N.	
1	NAUWKEURIGHEID	☐
2	PLICHTSBETRACHTING	☐

Beloning Automatiseerders

Door *Hillard van der Steeg*

In 1966 verdiende een programmeur die nog moest worden opgeleid ca. 6.250 gulden per jaar. Hoe ik dat weet? Omdat ik voor dat salaris in dienst kon treden als programmeur bij Philips in Apeldoorn. Ik koos echter voor de Nationale als werkgever om daar een jaar later te worden opgeleid tot programmeur. De beloning voor de programmeur bij NN was ongeveer hetzelfde.

Volgens een krantenartikel uit die tijd stonden er ca. 250 computers in Nederland en waren er ook ca. 250 in bestelling. Het aantal programmeurs werd zeer ruw geschat op 3000. "Een programmeur kon, afhankelijk van het bedrijf waar hij werkte, hopen op een salaris van 500 tot 1000 gulden per maand en als hij werkelijk erg goed was, kon hij misschien systeemanalist worden". In die functie verdiende je volgens het artikel 1500 tot 2000 gulden per maand. Programmeur was in die tijd het vak van de toekomst!

In 2001 bedroeg het gemiddeld jaarinkomen van de analistprogrammeurs (de functie programmeur bestond niet meer) bij NN Automatisering fl. 71.240, incl. 7.082

arbeidsmarkttoeslag, WEP-toeslag en Wing . Minstens tien keer zoveel in 35 jaar tijd of wel een gemiddelde stijging met ca 7% per jaar.

In de beginjaren was er weinig duidelijkheid over salarisschalen. Er bestond een CAO met 4 schalen (groep 1 t/m 4) met minima en maxima per leeftijd. Al snel werd duidelijk dat automatiseerders moeilijk in deze schalen waren in te passen. De jaarlijkse verhogingen volgens deze schalen waren bescheiden, maar liepen wel erg lang door. Gezien de salarissen in de markt werd dit opgelost door tussentijdse verhogingen te geven. Er werd deelgenomen aan de jaarlijkse Berenschot enquête en op grond hiervan werden de salarisverhogingen aangepast. De medewerkers hadden hierop overigens geen zicht. Op een gegeven ogenblik (beginjaren 70?) werden automatiseerders ingedeeld in de groep “niet-schaligen-zonder-rang”. Wat dat inhield was voor de betrokkenen niet duidelijk, maar intern hanteerden leidinggevenden daarvoor bepaalde salarisindicaties die ook golden voor de medewerkers met een rang. Deze indicaties waren overigens ook niet openbaar. Allemaal erg ondoorzichtig dus. Een functiewaarderingsproject, opgestart midden jaren 70, moest daar verandering in brengen. De geplande implementatie hiervan in 1978 werd echter op het laatste moment gecancelled. Het zou tot 1981 duren dat er bovenop de 4 CAO-schalen de salarisschalen A tot en met F werden ingevoerd en de automatiseerders voor het eerst echt inzicht kregen in hun mogelijke salarisontwikkeling.

Het voorgaande betekende niet dat er slecht betaald werd. Bij softwarehouses kon men ongetwijfeld meer verdienen, maar het verloop in de jaren 70 was gering.

Hieronder een staatje van het gemiddelde maandsalaris per functie in 1975 van een SO afdeling bij het AC.

Functie	Aantal	Gem. leeftijd	Gemiddeld maandsalaris (in guldens)
Junior Programmeur	4	22	1.357
Programmeur	11	27	1.832
Analist-programmeur	9	27	2.255
Systeemanalist	8	30	2.570
Systeemontwerper	4	29	2.747

In 1979 waren de salarissen kennelijk niet meer marktconform. Er werden dubbele salarisverhogingen gegeven. Inclusief een tussentijdse verhoging en de CAO-verhoging steeg mijn maandsalaris in dat jaar met meer dan 800 gulden. Niet slecht voor die tijd.

In 1981 werd dan eindelijk de lang verwachte duidelijkheid gegeven door invoering van de schalen A t/m F voor zowel berangden (groepshoofd t/m chef) als voor medewerkers die voorheen vielen onder de categorie niet-schaligen-zonder-rang. De schalen A t/m F gaven per leeftijd (van 23 tot 45 jaar) een minimum en maximum aan. Dit betekende dat het toch vrij lang kon duren tot men op een bepaald gewenst salarisniveau zat. Om die reden werden o.a. voor de automatiseerders de zg. verkorte schalen ingevoerd (aantal stappen de helft minder) hetgeen betekende dat men eens zo snel (d.m.v. dubbele opslagen) de schaal kon doorlopen.

De salarisverhogingronde van 1-1-1982 werd voor het eerst uitgevoerd volgens de nieuwe systematiek. Onderstaande tabel geeft de min. en max. bedragen aan op resp. begin- en eindleeftijd schaal, zoals die golden op 1-7 1981 bij invoering.

Functie*	Schaal	Aantal stappen	Minimum beginleeftijd 23	Maximum eindleeftijd 45
Junior programmeur	IV	7	2175	3453
Analist-Programmeur	A	8	2388	3798
Senior Analist-Programmeur Systeemanalist	C	10	2490	4303
Technisch Ontwerper Informatieanalist	D	12	2706	4752
Senior Technisch Ontwerper Senior Informatieanalist Teamleider	E	12	3032	5415
Chef	F	12	3349	6199

* Functienamen en functie-inhoud wisselden nog wel eens per bedrijfsonderdeel.

Het gemiddelde salaris van 19 medewerkers van een SO afdeling met een gemiddelde leeftijd van 32 jaar bedroeg 1-1-1983: 3.525. Op 1-1-1990 bedroeg dit voor een andere SO afdeling bestaande uit 85 medewerker, eveneens gemiddeld 32 jaar, 4203. Daar kwam nog wel bij een 13^e maand, winstuitkering en uiteraard vakantietoeslag.

WAT IS BELINDA?

BELINDA is een nieuwe aanpak voor de indeling en beloning van functies van medewerkers in de binnendienst van Nationale-Nederlanden Leven, Schade en Zorg, RVS, Tiel Utrecht, Algemene Zeeuwse, Victoria-Vesta, Postbank Verzekeringen, de Concern-organen en de Nederland-organen. De invoering van dit systeem is een belangrijk onderdeel van een breed sociaal beleid dat erop gericht is kwalitatief goede mensen aan te trekken, de medewerkers te stimuleren prestaties te leveren en die prestaties naar behoren te belonen. In dit opzicht is BELINDA een belangrijk intern instrument om extern de concurrentiepositie van Nationale-Nederlanden te behouden.

Onder de naam Belinda werd in 1993 een nieuwe indeling- en beloningssystematiek ingevoerd. Aan de hand van een referentiematrix werden alle functies in een functieschaal ingedeeld (16 functieschalen met daaraan gekoppeld 16 salarisschalen). De doorlooptijd van deze schalen was korter maar de automatiseerders gingen er duidelijk op achteruit omdat de zg. verkorte schalen kwamen te vervallen en bovendien de nieuwe schalen voor een groot aantal medewerkers van automatiseerders minder perspectief boden dan de oude schalen. Tevens kwam er een nieuwe veel soberder winstdelingsregeling. Bestaande rechten werden in de vorm van een zg. WEP-toeslag toegekend en voor een deel in het salaris verwerkt.

Inmiddels was ook de fusie tussen Nationale-Nederlanden en NMB/Postbank tot stand gekomen. De fusiepartners behielden vooralsnog hun eigen CAO. Dit betekende wel dat na verloop van tijd de medewerkers van Automatisering Nederland (ITC) onder de Bank-CAO gingen vallen en de automatiseerders van NN-Leven en NN-Schade onder de Verzekerings CAO. De functies van systeemontwikkelaars waren bij de Bank duidelijk in een hogere schaal ingedeeld en dat betekende dat er een vrij groot verloop ging plaatsvinden van NN SO'ers naar de Bank.

Dit leidde tot een uitgebreid onderzoek naar de beloningsverschillen tussen Bank en Verzekeringen door Terbeek en Van der Steeg en later ook door Berenschot. Het resultaat: vergelijking van de gemiddelde jaarinkomens per functie gaf aan dat de beloning bij de Bank variërend per functie 10 tot 20 procent hoger uitkwam. De aanbevelingen staan hierna.

De arbeidsmarkttoeslag werd ingevoerd en ook werden functies in andere schalen ingedeeld. Voor de berekening van de arbeidstoelage was een formule bedacht afhankelijk van beoordeling, ligging in de schaal en de hoogte van de Wep-toeslag. Ondergetekende en Paul de Widt coördineerden dit en deden de voorstellen voor iedereen. In 2001 kregen van de 400 medewerkers van NN Automatisering 70% een AMT (gemiddeld 405 gulden per maand). Voor Systeemontwikkeling waren deze cijfers 79% en een gemiddelde AMT van 433. AMT plus WEP-Toeslag en Wing maakten ca 12% deel uit van het totale jaarinkomen dat gemiddeld voor de sector uitkwam op bijna 106.000 gulden.

Stand van zaken beloningsonderzoeken

Bank

Verzekeringen

Nationale-Nederlanden

29-09-96

Aanbevelingen onderzoek Terbeek/Van der Steeg

- ❖ korte termijn actie: concrete salarismaatregelen op individueel niveau (inmiddels uitgevoerd)
- ❖ onderzoek de mogelijkheid van een markttoeslag in Oranje-N verband
- ❖ evalueer kritisch ons loopbaan- en bevorderingsbeleid. Neem de eerste concrete stappen per 1-1-1997
- ❖ werk een nieuw functiehuis uit. Streefdatum invoering 1-1-1997

Nationale-Nederlanden

29-09-96

3

In 2002 werd de nieuwe CAO-ING ingevoerd met nieuwe schalen die golden voor zowel Bank als Verzekeringen met een nieuwe winstdelingsregeling. De oude WEP-toeslag en AMT werden verwerkt in de maandsalarissen. Al met al kwam er toen enige rust op het salarisfront voor de automatiseerders.

03 Hard en software

Voor 1963

De Nederlanden van 1845

In 1927 komt de eerste administratiemachine binnen bij De Nederlanden. Gelijk met een sorter. Het originele contract is te zien in het computermuseum van ITC in Arnhem. Het werd in 1977 door IBM aangeboden toen NN 50 jaar klant was.

27 mei 1977: een halve eeuw samenwerking van Nationale-Nederlanden met IBM

Feestelijke gezichten bij het 50-jarig jubileum van de samenwerking IBM – Nationale-Nederlanden. V.l.n.r. de heren Van Wijk, Merx en Van Hoorn.

een oplossing te zoeken. De reserveberekening moest Er wordt gekeken naar een IBM 650 en de UTC, een machine van Remington-Rand, maar de commissie is er nog niet uit. Ze gaan verder met de studie. In 1957 wordt aangekondigd dat er een Gamma tambour besteld is. In het zelfde jaar wordt een uitvoerige beschrijving van het apparaat opgenomen in de Schakel. De komst wordt in januari 1958 verslagen en daarna wordt aandacht geschonken aan het geheugen van de Gamma en wordt uitvoerig over de ingebruikname geschreven. De Elektronenmachine noemt De Schakel hem. Tot 1965 zal de afdeling die hem beheert ook de Elektronenafdeling heten.

In 1953 wordt de mechanische administratie uitvoerig behandeld in De Schakel, het personeelsblad van De Nederlanden.

Een stuk in De Schakel uit 1956 laat zien dat er heel wat apparatuur staat bij De Nederlanden.

In 1954 wordt er een Elektronencommissie ingesteld, die gaat onderzoeken of de reserveberekening elektronisch gedaan kan worden. De commissie komt tot de conclusie dat er alleen voor de reserve berekening geen geschikte machine is. Ze hebben te weinig geheugen, of ze zijn te duur. Met die dure machines kan je natuurlijk de hele administratie doen, maar dat was de opdracht niet. Er zijn machines bekeken van IBM, Remington-Rand, Bull en Ferranti. Er is ook contact geweest met de PTT die toen net de Ptera machine had laten ontwikkelen.

Bij het volgende rapport hebben ze de opdracht voor de gehele administratie dan ook wel op zo'n machine kunnen.

http://www.feb-patrimoine.com/english/gamma_3.htm geeft wat meer technische informatie. We hebben het over een Gamma AET ook wel 3BT genoemd. Ton Modderman vertelt dat het geheugen op basis van kwik werkte, maar dat is op deze site niet te vinden.

In 1961 wordt er ook nog een 1401 met een kaartlezer en een printer aangeschaft. De site <http://www.columbia.edu/acis/history/1401.html> geeft wat meer informatie.

Henk van der Kallen weet nog dat hij met SPS moest programmeren.

Van <http://www.multicians.org/thvv/1401s.html> komt deze informatie over SPS:

“The 7070 and 1401 both had assemblers called Autocoder. Our teeny 1401, though, didn't have enough core to use Autocoder, so we programmed it in **SPS**, the Symbolic Programming System, a much less fancy assembler: fixed card fields, no macros. You loaded the reader with the assembler deck, your source, and pass 2 of the assembler, and hit LOAD. SPS read in, read your program and punched an intermediate file, and stopped. You took the intermediate file from the output hopper and put it behind pass 2, and hit START to complete assembly.”

De 1401 hoort bij de Hollerith en niet bij de Elektronenafdeling.

Wat opvalt in de stukken in de Schakel is de ietwat lacherige toon waarmee over deze computers geschreven wordt. Maar dat klopt wel met de opzet van het personeelsblad in die tijd. Ernst en luim en niet alleen op 1 april.

De Gamma verdwijnt in 1969, de 1401 in 1970. Er staat in het museum bij ITC in Arnhem een exemplaar dat van de Giro geweest is.

De Nationale

In 1941 worden in Kompas een aantal kantoormachines besproken. Rekenmachines, boekhoudmachines en een adresseermachine. De Nationale had geen Hollerith in die tijd, de boekhoudmachines konden het goed aan. Bovendien verhinderde de tweede wereldoorlog de aankoop van dit soort apparatuur.

In 1947 brengt een commissie een rapport uit over de invoer van een ponskaartenadministratie. Ze bespreekt uitvoerig Hollerith (IBM) en Powers (een Engelse maatschappij die later opgegaan is in ICL), en adviseert IBM apparatuur te nemen. De vier Burrough boekhoudmachines, bij de Nationale in gebruik voor de rekening courant, en de vier boekhoudmachines bij de Eerste Rotterdamsche kunnen weg. De adressographen, die de verlenging verzorgen, kunnen uit het oogpunt van controle beter nog niet vervangen worden.

In het rapport wordt geen opsomming gegeven van de installatie, er wordt alleen overwogen of een collator eigenlijk wel nodig is. Maar ja we kunnen hem altijd weer wegdoen als hij niet gebruikt gaat worden. Het volledige rapport is bewaard gebleven omdat Mr. P. Steinz het in 1969 uit de prullenbak redde en het naar Nieuwland stuurde.

In 1948 is de Hollerith gestart, want we lezen in de personalia kolom van Kompas op 13 december 1951:

25 jarig jubileum H. Kuyte chef afdeling Hollerith Nationale. "In 1948 verdere mechanisering van onze administratie door invoering van Hollerith systeem o.l.v. Kuyte."

In 1949 is er in Het Kompas sprake van "zo'n ingenieuze Hollerithmachine". Met één plaatje erbij.

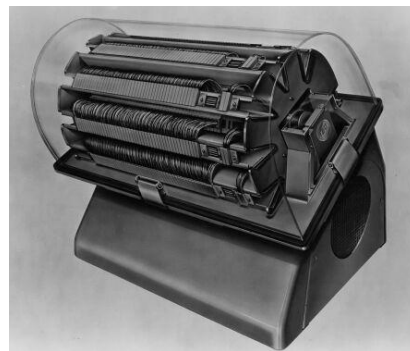
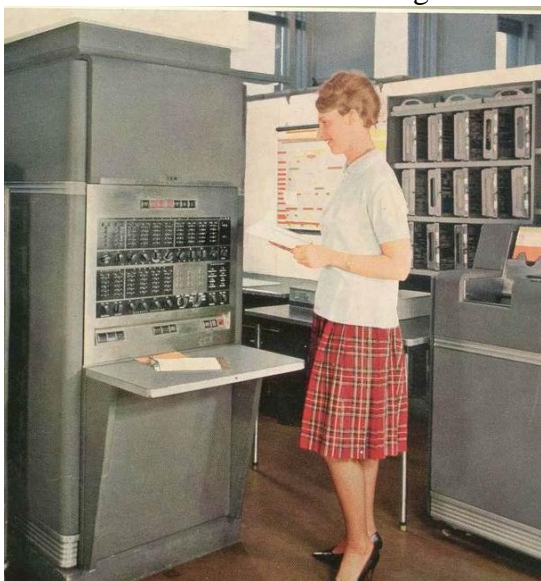
En dan is er in 1956 plotseling meneer Frankhuizen die filmt in het gebouw aan de Schiekade en ook de Hollerith meeneemt in een paar shots. Dank zij zijn zoon is het filmpje bewaard gebleven en kunnen we die flitsen uit het verleden laten zien. Op de CD.

In 1957 wordt de reserveberekening genoemd met 260.000 kaarten. Dit was een afgeleid bestand, dus er moeten er wel ettelijke honderdduizenden kaarten meer gestaan hebben.

Er werd in 1957 een 604 binnengereden. "Fingers you can count on" zegt de site

www.science.uva.nl/faculteit/museum/604.html.

Die machine was toen al verouderd, maar was snel te leveren. De wiskundige reserve gebeurde toen al buiten de deur, op een IBM 650. Zo'n machine verving de 604 in 1959.

Meer informatie op <http://www.columbia.edu/acis/history/650.html> en (voor een tijdsbeeld) en op http://www-03.ibm.com/ibm/history/history/history_intro.html.

Een tweede 650 kwam begin jaren '60 binnen. Het oorspronkelijke 650 boek ligt in het computermuseum van ITC in Arnhem. In 1969 worden de 650'ers afgestoten.

Op de foto's: hierboven de 650 in 1959, bij binnenkomst en een foto van een 650-drum; hiernaast de 650 in 1969; hij wordt onder het toezien van Martha Bestebreurtje afgevoerd.

Ponskaarten

Miljoenen ponskaarten stonden er bij beide maatschappijen in 1963 bij de fusie. En die werden op alle mogelijke manieren gesorteerd, getabuleerd en gereproduceerd. Je kunt je er geen voorstelling meer van maken, maar het lawaai dat die machines maakten was enorm.

Bij de Nationale stonden in 1962 naast de twee 650'ers 10 sorters, 6 collators, 2 vertolkers en 9 tabulators. Bij De Nederlanden hadden ze behalve de Gamma en de 1401 7 sorters, 2 collators en 1 vertolker.

En op de ponskamer waar al die kaarten gemaakt werden was het al net zo'n lawaai. Hoe de dames het uithielden is mij nooit duidelijk geworden.

En dat hield niet op toen de /360 kwam. In 1972 stonden er bij het AC nog 1 tabulator, 4 collators, 4 sorters, 1 vertolker 1 summary punch en een reproducer. Het heeft nog een paar jaar geduurd. Toen stond alles op tape, schijf of Data Cell en waren de ponsmachines vervangen door MDS apparatuur. Maar zolang de stackaart bestond bleven er machines nodig om die te verwerken (tot halverwege de tachtiger jaren).

Afvoer van de oude apparatuur onder toezicht van de heer Pletser, chef van de afdeling

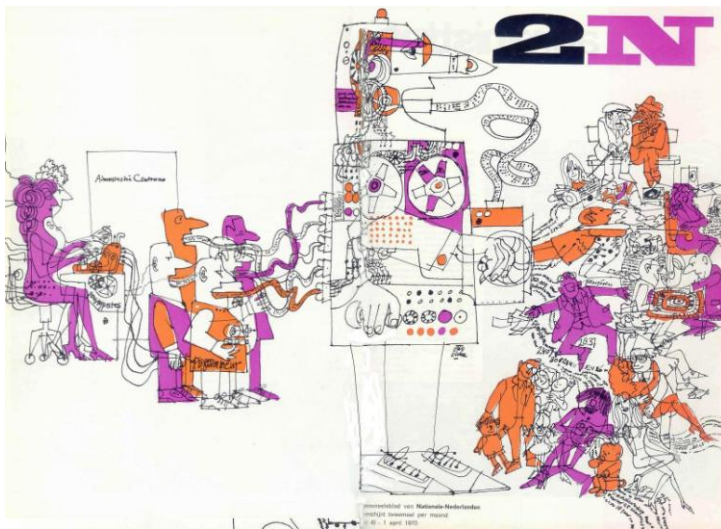

Na 1963

Hardware

Toen in 1963 de fusie van De Nederlanden en de Nationale een feit was, werd het zogenaamde Leidse comité opgericht. Dit comité moest een toekomstpad uitzetten voor de gezamenlijke maatschappijen. Het resultaat was onder andere het bestellen van een 360/40. Deze werd in januari 1966 geleverd. Er werd gewerkt onder het besturingssysteem OS/MFT, de programmeertaal zou Cobol worden.

Het is niet de bedoeling om in extenso alle machines te gaan behandelen die het AC, later AN gekocht of gehuurd heeft. In een spreadsheet zijn alle CPU's, plus de belangrijkste randapparatuur opgenomen. Voor de periode van 1963 tot 1972 zijn de gegevens gehaald uit "History of Nationale-Nederlanden D.P.-installation" opgesteld in 1972.

Verder waren de tekeningen van Otto Dicke, met de bijbehorende verhalen, een bron van inspiratie. Ze stonden in 1970 in de 2N. De verhuizing naar Den Haag, met de ingebruikname van de nieuwe computerzaal, kregen ook ruim de aandacht in het blad. Al moet je natuurlijk ook niet te veel over verhuizingen schrijven, er kon eens iemand op een idee komen.

In 1974 stond er weer een uitgebreid verhaal in 2N, nu over de 370/158. Veldhuizen had de originele foto's bij dit artikel bewaard. Dankzij zijn vrouw konden we ze scannen en staan ze op de CD.

Verder hebben we het "Handboek Operations" 1972 en "Richtlijnen voor de sektor Productie" 1976 geraadpleegd. Jan van den Broek had ze bewaard.

In 1978 is er een PR mapje dat gegevens bevat, en in 1982 weer een PR map

In 1987 wordt er een inventarisatie gemaakt van CPU's en Dasd van NN, VV en RVS. Dat was vlak voor dit machinepark samengevoegd werd op WP.

Na 1987 is AC-Update onze bron. Daar worden de aankondigingen van nieuwe machines gecombineerd met nieuws over software, netwerk, opleidingen en medewerkers. Op de CD een voorbeeld uit 1990. Het blad heet ondertussen AN-Update.

In 1996 wordt er in IT Kompas een stuk gewijd aan de RS/6000, een machine die vanaf dat jaar veel wordt ingezet. Uit de tekst blijkt dat de schrijvers deze machine tussen de PC en het mainframe in zien staan.

Op de volgende twee bladzijden een overzicht van de apparatuur die in de loop der jaren is aangeschaft of gehuurd.

03 Machines.

A. CPU's.					B. DASD	
Jaar	Nationale	Nederlanden	opmerkingen			
1957	IBM 604		weg in 1959			
1958		Bull Gamma 3	weg in 1969	Tambour		
1959	IBM 650		weg in 1970	DRUM		
1961	IBM 650 (tweede)	IBM 1401	1401 weg in 1970			
AC	eerste Machine	tweede machine	derde machine	DASD		
1966	IBM 360/40 128K			2*2311 15Mb		
1969	IBM 360/40 128k	IBM 360/40 128k		6*2311 45Mb		
1971	IBM 360/50 256k	IBM 360/50 256K		2*2314/2319 466 Mb		
1972	IBM 360/50 384k	IBM 360/50 384k		2*2321 800Mb		
				2*2314/2319 466 Mb		
1974	IBM 370/158 1,5Mb			3330 2,2 Gb		
1978	IBM 370/158 3 Mb	Itel AS-5 3 Mb		3330 3,6 Gb		
1982	IBM 3033N 12 Mb	IBM 3033N 12 Mb	Nasco AS5000 6 Mb	3330+ 3350 16 Gb		
1987	IBM 3090-180 64 Mb	IBM 3090-180E 64Mb	Comparex 7890-F	IBM 3380 70 Gb		
				Comparex 3848 20 Gb		
1988	IBM 3090-280E	IBM 3090-180		IBM 3380 106Gb		
1990	IBM 3090-400J			IBM 3380/3390 150Gb		
1993	IBM 9021-740 133 MIPS	Amdahl 5995-1400A 105 MIP	(samen met RVS)	IBM 3390 300Gb		
				Amdahl 6390 400Gb		
1995	IBM 9000-941 215 MIPS	Amdahl 5995-455 204 MIPS				
1997	IBM 9021-952 260 MIPS	IBM 9672-R55 274 MIPS				
1998	IBM 9672-Y56 665 MIPS	IBM 9672-R65 320 MIPS				
1999	IBM 9672-Y66 805 MIPS	IBM 9672-R36 360 MIPS				

	C: Tape	D: Printers	E Hulpapparatuur binnenkomst	vertrek
1966	6* 2400	1* 1403	2* 360/20 + 2*1403	20-5-1975
1969	12*2400	3*1403		
1970			360/25 +1403	29-07-75
1973	8* 3420 +6 *2400	3*1403		
1976	12*3420	3*1403 + 1 *3211		
1982	16* 7420	4 * "3211" 7800		
1987	16*3480+ 4 *7420(NAS)	2 * 4245 2000 regels/minuut 2 *2300-2 laser (Siemens)		
	NN Leven		NN Schade	
1979			3790	
1979	S/34			
1980	2* S/34	S/38		
1984	1*S/38-40 2*S/38-8			
1987	4* S/38 model 700			
1988	3*S/38 model 700	1* AS/400 model B60		
1991	4* AS/400 B70	overgang WP		
1992	4* AS/400 E70			
1994	3* AS/400 E70 1 * F70			

Software

OS

De start was met OS-PCP (primary control program). De eerste jaren waren moeilijk, omdat IBM nog druk bezig was de software te maken. De /360 serie was klaar wat de hardware betrof, maar de operating systemen waren flink vertraagd. De wijzigingen volgden elkaar snel op in het begin, er moesten verschrikkelijk veel fouten verbeterd worden. De 650 en de 1401 werden geëmuleerd.

In 1971 zijn we overgegaan van OS-PCP naar OS-MFT (multitasking fixed tasks), met aanvankelijk 2 partities. In 1976 op de 370/158 is dat veranderd in OS/VS1.

In 1978 wordt OS/MVS gedraaid op de 158 en de ITEL machine. De partities worden ook gegeven. Let op de 1401 emulatie die dan kennelijk nog nodig is.

In 1986 draait MVS/XA, in 1990 wordt dit vervangen door MVS/ESA.

File Management pakket

Koos ter Beek vertelt erover:

Het zogenaamde File Management pakket is ontwikkeld door IBM samen met NN, in casu Zonderland en Koos ter Beek. Het was een voorloper van een DBMS in de tijd dat die nog niet bestonden (hoewel IMS toen net op de markt begon te komen). Het heette eerst Data Cell pakket, omdat het speciaal voor dit medium geschreven was. Dat was een trommel met daarin magnetische strips die eruit gehaald werden en om een lees/schrijf gehaald werden. Die trommel kon draaien, dus we hadden de mogelijkheid tot random access, maar natuurlijk niet al te snel. De systematiek was dan ook, random access maar alstublieft één richting uit. Om de bewegingen te beperken. Data Cell was toen nog goedkoper dan discs, (2314) ondanks de complexiteit en storingsgevoeligheid. Het pakket was al wel dusdanig gebouwd dat het device independend was en naderhand is het dan ook naar discs (3330) overgegaan. Toen heb ik, ook weer samen met IBM, een monitor geschreven waardoor ook CICS transacties (retrieval only) mogelijk werden.

Toen werd op een gegeven moment IDMS geïntroduceerd, maar het heeft nog jaren naast elkaar gedraaid. Op een gegeven moment is er geconverteerd maar op een dusdanige manier dat ik denk dat tot op heden in verschillende systemen het FM-pakket nog te herkennen is. Ik denk dan aan Labora, waarvan ik weet dat dit nog bestaat.

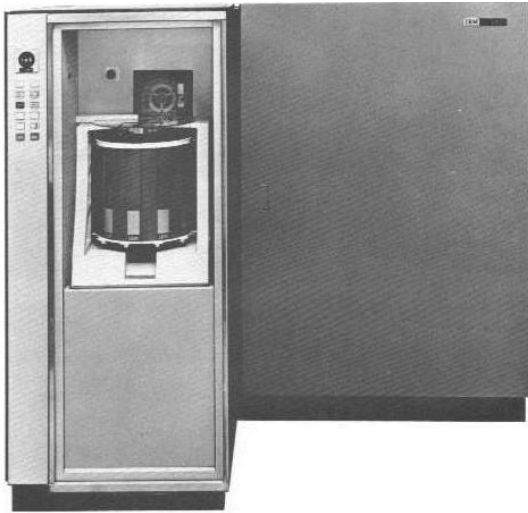
Zonderland en Koolma waren eind jaren zestig jaren de SE's van IBM die zich met ALIS (Advanced Life Insurance System) bezig hielden, het Life pakket van IBM, geschreven voor de Data Cell. In Nederland heeft dit nooit veel aanhangers gehad. Maar het FM systeem van ALIS werd wel hier en daar gebruikt. Het FM van Nationale-Nederlanden was hier een variant op.

FM en de Data Cell

Als ik Thijs Blom in 2004 tijdens een receptie vraag wat er nu eigenlijk op de Data Cell draaide onder het File Management pakket is zijn eerste reactie: niks. Daar komt hij na enig nadenken op terug. "Een paar databases voor Schade draaiden er op." Maar de Data Cell was nooit een succes. In 1969 waren ze al terug gestuurd naar IBM omdat er geen software voor was. Toen FM was ingevoerd kwamen er weer twee terug, maar die waren dus ook nauwelijks gebruikt toen de 3330 binnen kwam.

Hans Evers weet zeker dat de Brand- en de Autoportefeuille op de Data Cell stonden. “Ik heb die trommels echt zien draaien toen ik op de zaal was voor een dump”.

Jan van der Linden denkt dat de AVP als een van de eerste onder FM werd gebracht. Het AVP bestand moet dus ook wel op de Data Cell gedraaid hebben.

Jan van der Linden herinnert zich nog een probleem na de conversie van het AVP bestand naar FM.

FM maakte gebruik van de polisnummers 0 en 1 voor de besturing. En de automatiseerders hadden verklaard dat die in het echte bestand niet voorkwamen. Ze wisten echter niet dat iemand van AO Schade polisnummer 1 had ingevoerd als een soort testgeval. Bij de verlenging in december liep hier alles op vast. En natuurlijk juist in december als alles al zo kritisch is. Jan weet nog dat de hele leiding over hem heen viel. Toen de problemen waren opgelost moest hij bij de directie komen. Maar daar kreeg hij te horen dat hij benoemd was tot

systemanalist; geen schrobbering maar een benoeming. Veel collega's vroegen zich af of dat de manier was om promotie te maken, de verlenging in het honderd laten lopen.

Uit een conversiestuk van TLI naar Labora uit 1974 moeten we concluderen dat het TLI bestand in 1974 ook op de Data Cell stond.

FM op de 3330.

In 1974 hebben we een foto van een 3330 pack waar met grote letters FM0002 opgeschreven is. Eind 1974 verdwijnen de Data Cellen, dan zijn alle FM bestanden op 3330 gezet.

Er is een overzicht, niet gedateerd, waarop alle FM bestanden staan. Lego en Labora komen er op voor, dus het moet ná 1978 en vóór 1981 zijn. Het restbestand heeft ondertussen AVP opgeslokt, dat komt dus niet meer apart voor op dit lijstje.

Overgang naar IDMS

De overgang naar IDMS voltrok zich in een aantal jaren. Het laatste systeem was de Restadministratie. Er is een stukje dossier bewaard van problemen met de Restadministratie. Deze problemen deden zich voor in 1983. Op 28 april wordt het FM bestand Restadministratie van 3350 overgezet naar 3380. Dus niet alleen de 3330 zoals Koos zich herinnert. Er is een uitdraai van 18 oktober 1985 van de Restadministratie, dat zou wel eens de einddatum van FM kunnen zijn.

Maar niet alles is verdwenen. André van der Hart ziet binnen de back-up programmatuur van Labora nog routines zitten die uit het FM systeem afkomstig zijn.

IDMS (Integrated Data Management Systems)

In 1973 verkreeg Cullinane de rechten van IDMS. CA heeft in 1989 de rechten overgenomen. Op <http://en.wikipedia.org/wiki/IDMS> vinden we een stukje historie van IDMS. Koos ter Beek gaat in 1976 een cursus IDMS volgen. Wanneer IDMS nu precies in gebruik werd genomen, is wat onduidelijk. In de handleiding voor de operating uit 1980 wordt het opstarten van IDMS behandeld. Het is een nieuw release, dus niet het eerste dat draait. Het zal in 1979 ingevoerd zijn, want in de operating handleiding van 1978 is er geen spoor van te vinden.

In 1981 gaat Labora Online via de S/38, en op dat moment wordt IDMS voor Labora ingevoerd. Er zijn geen velden meer in Labora die herinneren aan FM.

In 1983 gaat LEGO van FM af en draait vanaf dat moment onder IDMS.

IDMS wordt in 2004 nog steeds gebruikt, naast DB2.

In de loop van de jaren zijn er natuurlijk veel wijzigingen op IDMS geweest. De wijziging die lang in de herinnering zal blijven is de overgang naar release 12 in 1993. We volgen eerst de worsteling van de systeemprogrammering, daarna die van de gebruikers en uiteindelijk draait het nieuwe release op 5 februari 1994 bijna goed.

In 2000 wordt in verband met de euro een aantal bridges ingebouwd, die volgens Hans Evers nogal wat CPU vragen. Onderzoek daarnaar levert echter niets op. Maar de stijging van de CPU secondes is wel erg opvallend.

DB2

In 1989 gaan vier mannen naar Amerika om de laatste stand wat DB2 betreft te gaan bekijken. Ze gingen ook nog naar het IBM Lab in Cary (Raleigh) voor een briefing over CSP.

v.l.n.r. Geise (IBM), Hillard van der Steeg (NN-Leven); Jan Beumer (AN), Giel Keijzer (AN), Michel Janssen (AN) voor het Santa Teresa Programming Center in San Jose (Silicon Valley California).

Er wordt geadviseerd om met COBOL/CICS/DB2 verder te gaan. Omdat ILIAS er mee ontwikkeld gaat worden en men dit als de basis van het totale leven administratie ziet, vindt Leven het risico te groot. Ze besluit om eerst een ander, klein systeem over te bouwen naar DB2. Dit is DAVID, het systeem dat tot dan toe op de S/38 draaide.

In 1989 wordt besloten om de nieuwbouw van ORA en Provisie met DB2 te gaan doen. Voor alle grote nieuwe systemen is DB2 het database tool geworden. Maar de oude systemen bleven onder IDMS draaien, de conversie was te duur of er was geen tijd voor.

CICS (Customer Information Control System)

In 1977 wordt de eerste proef met VTAM gehouden. Of eigenlijk drie proeven.

Eén rechtstreeks met 3271 die met de databases van Auto en Brand communiceert, een proef met een 3790 met het Autobestand en een proef met VSPC voor de rekgroep in HKR. De drie proeven worden het jaar erop voortgezet onder CICS.

De proef met de 3790 stopt na twee jaar, Schade gaat verder met een rechtstreekse verbinding met 3271 terminals

Bij Leven schuift de S/38 er tussen (later de AS/400), CICS communiceert met de S/38, en die geeft de Informatie door op de beeldschermen die aan de S/38 hangen.

Voor LABORA Uitbouw vanaf 1981, voor Klivia vanaf 1984. Daarna worden er bij Leven ook systemen ontwikkeld die een rechtstreekse verbinding met CICS geven, al loopt die dan ook vaak via een verbinding met de S/38.

Ook CICS draait nu nog.

WFM (Work Flow Management)

In 1995, in het eerste nummer van IT Kompas, wordt er een stuk gewijd aan WFM. Er is in 1994 een werkgroep aan de gang geweest onder leiding van Koos ter Beek. De conclusie is dat WFM rijp is voor gebruik binnen ING. Bij Schade gingen ze snel van start, en ook Leven maakte in de jaren daarop veel gebruik van deze techniek, in combinatie met Imaging.

**AUT
LINES**

nummer
30

oktober
1996

**Workflow-
management:
aan de slag met
COSA**

Naast de DRIES- en Infoplan-projecten, is deze zomer een derde cluster projecten van start gegaan: de cluster Servicesystemen. Eén van de projecten uit deze cluster is het project Workflowmanagement (WFM). Dit project heeft - kort gezegd - tot doel een WFM-pakket binnen de nieuwe architectuur te implementeren. In dit artikel gaan we in op de plaats die WFM inneemt, de pakketselectie en de implementatiefase.

Pim van der Zalm

Netwerk

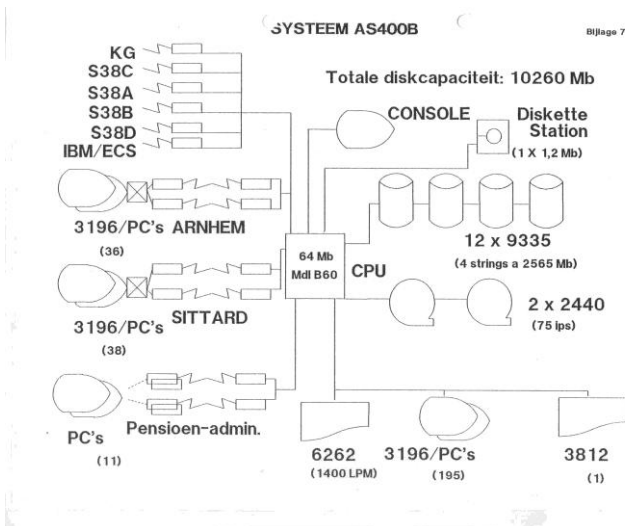
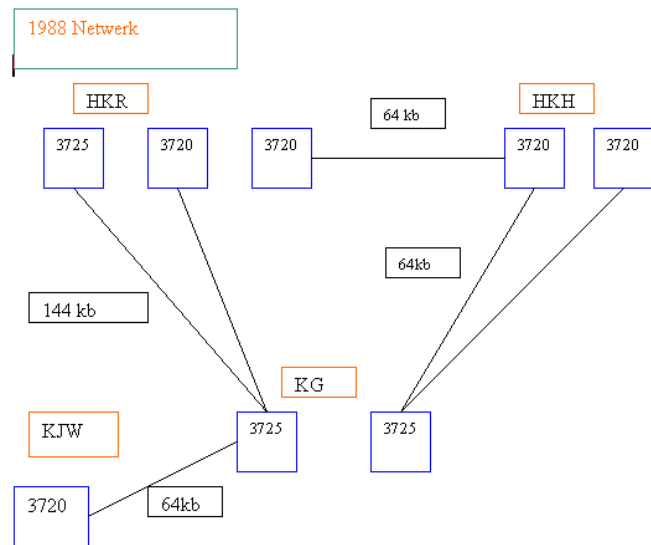
In 1977 zien we de start van een netwerk, met een 3704. Een proef voor 3271, een proef met een 3790 en voor de wiskundigen op HKR een proefopstelling met VSPC

In 1978 gaat de proef verder, nu loopt het netwerk via 3705.

Het configuratie schema in 1982 bevat aan de rechterkant twee 3705's, waaraan ondertussen 8 mini's hangen en 10 TP controllers. De S/38a bij Leven is één van die mini's en er hangen bij Leven twee 3274 TP controllers aan het AC.

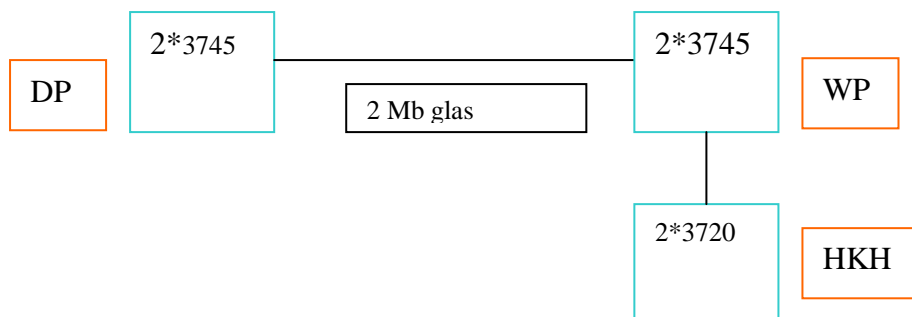
In 1988 ziet het netwerk er grofweg uit als hiernaast afgebeeld.

We zitten dan vlak voor de samenvoeging met de Westerstraat.

Een tekening van de AS/400B in HKR laat zien dat er rechtstreeks aan de AS/400 ook nog twee kantoren hangen, Arnhem en Sittard. En bovendien zijn alle AS/400's met elkaar verbonden met X25 verbindingen en hangen er ook nog drie 5520'ers aan KG en aan de S/38A

In 1991 wordt Wilgenplas opgeleverd, eind van datzelfde jaar Delftse Poort. De AS400's van Leven verhuizen naar de Wilgenplas. Er worden C10 in DP geplaatst voor de communicatie met de AS/400. De basis van het netwerk zien we hier.

Als in 1994 HP wordt opgeleverd verandert er binnen HP niet veel aan de logische structuur ten opzichte van HKH, maar wel veel aan de techniek. Voor de inwoners van HP is het een zware bevalling. Ze moeten niet alleen naar een nieuw gebouw verhuizen, ze krijgen met een nieuwe toepassing te maken (Stratego), maar ook nog met een nieuwe PC. En bovendien een nieuwe techniek voor de communicatie.

In 1996 wordt gestart met de invoering van ATM. Freek Weggeman gaat uitvoerig in op de nieuwe techniek en de aansluitingen in de gebouwen op de bestaande netwerken.

LAN

Token-ring

In december 1987 maakt AC-Update melding van een nieuwe PS/2 personal Computer die uitvoerig uitgetest is in combinatie met het "Token Ring" netwerk van IBM. Er worden op verschillende plaatsen experimenten gedaan, maar in ieder geval wordt er in 1988 een LAN op basis van Token-Ring ingevoerd bij Leven i.v.m. de ontwikkeling van ILIAS. In augustus 1989 schrijft AC-Update:

Token-Ring vee1zijdig connectiemedium:

Bij Leven in Rotterdam is al enige tijd een Local Area Network op basis van Token-Ring in gebruik. In deze ring waren tot voor kort alleen een vijftigtal PC's opgenomen.

Onlangs is deze ring verbonden met de nieuwe Communication Control Unit in HKR en met het AS/400 systeem van Leven.

Beide connecties werken elk met hun eigen software om de communicatie tot stand te brengen.

Voor de communicatie met de host wordt 3270-Emulatie gebruikt en PC support AS/400 verzorgt de koppeling naar het gelijknamige systeem. Het tegelijkertijd resident hebben van deze programmatuur wordt nu nog bemoedigd door de 640 K limiet van DOS. Het gebruik van OS/2 moet hierin verbetering brengen.

De werkzaamheden die in deze omgeving uitgevoerd worden vinden plaats t.b.v. het nieuwe systeem voor Leven individueel: ILIAS.

AC Update gaat dan in oktober verder met:

Token Ring ontwikkelingen:

De tot nog toe geïnstalleerde Token Ring Netwerken werkten alle op een snelheid van 4 Mb. Onlangs is op KS een LAN geïnstalleerd dat werkt op de nieuwe snelheid van 16 Mb.

In HKR is een nieuw netwerk geïnstalleerd. Wegens de grote lengte is een deel van het netwerk uitgevoerd in glasvezel. De overgang van glas naar koper wordt verzorgd door zgn. fiber-repeaters. Naast omzetting van het elektrische signaal in een lichtsignaal hebben deze een herhaalfunctie. Hierdoor kan een aanzienlijk grotere afstand worden overbrugd.

Om dit nieuwe netwerk logisch te scheiden van het reeds bestaande en tevens communicatie onderling mogelijk te maken, is de koppeling uitgevoerd mbv "bridges". Een bridge wordt gevormd door een PS/PC die het verkeer tussen twee Token Ring's regelt.

In 1990 wordt er een tweede LAN aangelegd, nu bij BI die in de Coelse Poort gehuisvest was in die tijd.

Als KWP en KDP worden opgeleverd is de basis van de netwerkstructuur: Token Ring.

In juli 1992 gaan de laatste kantoren over naar Token Ring:

KPB: omdat de communicatie van 3174's met de 3745's nu geheel is gebaseerd op Token Ring, is hiervoor eenzelfde structuur gebouwd als in KDP en KWF. D.w.z. dat ook hier een dubbele backbone is geconstrueerd.

KJW: voor KJW geldt v.w.b. de structuur hetzelfde als voor KPB. Dit gebouw is daarnaast met een 80 Kbit bridge verbonden met KPB. Hierdoor zijn nu alle ringen binnen NN met elkaar gekoppeld.

Er ontstaan door het gebruik van nieuwe technieken natuurlijk ook nieuwe storingen, waarvoor soms rigoureuze maatregelen genomen moeten worden. In november 1992:

Na herhaalde problemen en klachten is een uitgebreid onderzoek gedaan naar het verkeersgedrag op de ringen. Dit heeft geleid tot het installeren van filters op de verbindingen tussen KPB en KWP enerzijds en KWP naar KDP anderzijds. Hierdoor is nu in het geheel geen Netbios verkeer meer mogelijk tussen deze gebouwen.

Op dat moment verstoorden de kassa's in het restaurant in Den Haag het netwerk verkeer in KDP. Om de capaciteitsproblemen de baas te blijven worden segmenten gesplitst, servers op aparte segmenten gezet, die segmenten weer gesplitst enzovoort. Als laatste redmiddel voor Token Ring worden de segmenten alle rechtstreeks aangesloten op de backbone. Maar dan moet er in 2001 toch een grote stap gedaan worden: naar Ethernet.

Om te zorgen voor nog meer stabiliteit en om de capaciteitsproblemen met de servers het hoofd te kunnen bieden wordt in 2001 HA-SAN (High Availability Storage Area Network) ingevoerd.

Printen

Centraal en decentraal.

Tabelleren

Jammer dat alles wat zo netjes in al die databases opgeborgen zit ook weer geprint moet worden.

Voor de intrede van het beeldscherm was dat vrij logisch. Als je wilde weten wat er in een computer was opgeslagen, moest je wel printen en polissen, brieven, schadeformulieren konden alleen maar in papieren vorm naar buiten.

Uit 1949 is een foto van een tabelleermachine bij De Nationale. In 1956 beschrijft de Schakel het gehele proces dat uitmondt in het printen van agentennota's, kwitanties en andere lijsten. Dit printen gebeurt op een 421 met dubbele wagen.

In 1958 de eerste computer output van de Gamma, maar nog wel op een tabelleer machine, nu van Bull.

Ook de IBM 650 maakte gebruik van tabelleermachines voor het printen.

De 1403

Dat gold niet meer voor de IBM 1401. Hier zat een echte computer printer aan. De beroemde 1403. Dat was in 1961. De printer liep met de ongelooflijke snelheid van 600 regels per

minuut. Maar dat zal hij met deze kwitantie uit 1962 wel niet gehaald hebben, dat was meer skippen en netjes afleggen in het uitvoervak.

De 1403 had een lang leven. Bij de IBM 360/40 werd er ook een aangeschaft, nu met 1100 regels per minuut. Er komen er nog een aantal bij in de loop van de jaren. Pas in 1976 komt de eerste vervanger, een 3211. In 1978 staan er nog drie 1403'en.

Van 1961 tot 1978 is in automatiseringsland een eeuwigheid. Er waren wel vier verschillende computers geweest in diezelfde periode.

Laser

In 1982 staan er vier printers met een totale capaciteit van 7800 regels per minuut. Maar dan hangen er bij Leven aan de /38 ook nog eens printers met een totale capaciteit van 1500 regels per minuut. In 1988 is dat opgelopen tot een capaciteit van 3600 regels per minuut.

AN is in 1983 overgegaan op Laserprinters. Geen IBM 3800 maar een vergelijkbare machine van Siemens.

Microfiche

Er worden allerlei pogingen gedaan om het printen terug te dringen.

Microfiches en microfilm waren daar een voorbeeld van. In 1977 plaatst AOrta een oproep van het DOA van het AC om wijzigingen in de planning van COM (Computer Output on Microfiche) toepassingen door te geven, zodat "de tape-ophaaldienst van de COM-leverancier

niet voor niets komt”. Duidelijk een externe aanmaak van COM fiches. Wanneer het AC dat zelf ging doen is onduidelijk.

In november van datzelfde jaar schrijft De Jongh een uitgebreid verhaal over microfilm en microfiches in AOrta.

Hij roemt de ruimtebesparing en geeft dan als voorbeeld:

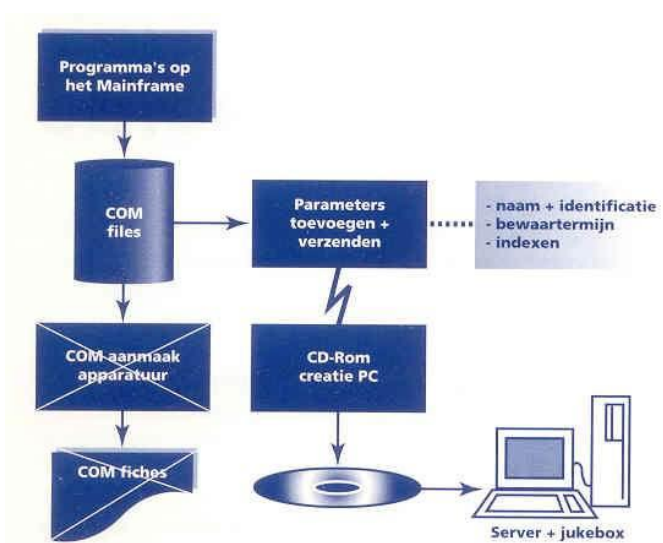
De “winstboeken” van het individuele bedrijf besloegen bij papieren Output ca. 6600 pagina’s van het standaard kettingformulier formaat, op COM waren dit nog slechts 35 fiches.

Kennelijk zijn de winstboeken dus in 1977 op fiche gezet.

In hetzelfde stuk gebruikt hij een voorbeeld bij het schadebedrijf van microfilm waarbij CAR wordt toegepast (Computer Assisted Retrieval).

COOCOS

Het duurt tot 1997 voor er een vervanger komt voor de microfiche. Cor van Dalen en Max Dekkers bij Leven bedenken een toepassing, waarbij de microfiche vervangen wordt door een CD, die online te raadplegen is. COOCOS (Computer Output On Cd Online System) wordt weldra ook bij andere werkmaatschappijen toegepast. IT Kompas geeft een uitleg van het systeem.

Figuur 1: Schematische weergave van het opslagproces van gegevens op CD-Rom.

Setprinting

Dit wordt de laatste jaren toegepast voor setjes (polis, groene kaart, polisvoorwaarden).

De setjes worden na elkaar geprint en bij elkaar afgelegd. en ze kunnen zo in de enveloppe.

Tekstverwerking bij de klanten

Het verhaal dat nu volgt gaat over tekstverwerking bij Leven, maar bij Schade ging het vergelijkbaar, misschien een paar maanden verschil bij het invoeren van een nieuwe toepassing. En Schade had geen S/38.

De eerste tekstverwerkers zijn de MK 82 en de Visietekst van IBM. Dit zal rond 1975 zijn geweest. In 1978 worden er twee tekstverwerkingscomputers System 6 voor de typekamer aangeschaft, in 1979 worden er nog twee bijbesteld. In 1979 wordt er een 3730 besteld voor Groeps, maar daar blijken geen toepassingen voor te zijn, wel voor een 6670 bij Individueel. Maar de echte tekstverwerking op afdelingen begint met de 5520; in mei 1981 wordt de eerste besteld, in 1984 staan er twee, in 1985 drie. Ze zijn gekoppeld aan het mainframe waar het pakket Disoss voor onderhoud van de documenten en back-up wordt gebruikt. Er hangt er één aan een S/38.

Een foto uit 1982 geeft de offerte afdeling weer, met 5520 en ook nog een invoerstation System 6.

Paul van Dijk schrijft:

Ik ben in 1984 overgestapt naar Automatisering, nadat ik enige jaren op Offerte Individueel de automatisering van de tekstverwerking had getrokken. De foto toont de hoek met de typistes/tekstverwerksters (m.u.v. Mariska Smol). Aan de beeldschermen te zien werken de typistes (en ik ook) op de IBM5520 (een op de S/36 gebaseerde tekstverwerkingscomputer). Dat was de tweede golf van tekstverwerkers. En het moet in de overgangperiode zijn, want

Mariska zit zo te zien nog aan een IBM System/6. Dat was de eerste stap op weg naar geautomatiseerde tekstverwerking (met grote 5,25 inch floppies waar, naar huidige maatstaven, niets op kon). Dat apparaat spuwde dan de documenten weer op magneetkaarten uit, die we dan door een IBM6670 printer moesten jagen. Een gigant van een ding, dat vaak het papier wist te vermorzelen. Vaak zijn er technici van IBM over de vloer geweest om de vochtigheidsgraad van het papier te meten en aanpassingen te doen aan de printer. Het papier trok op zodanige manier krom dat sommige 'vangers' in de machine er echt niets mee konden. Ik weet nog wel dat we een hele tijd storingsvrij hebben gedraaid door er met een plakbandje een magneetkaart van de System/6 in te plakken, zodat de geleidebaan voor het papier wat langer werd.

In 1982 staan er 313 schrijfmachines bij de binnendienst, in 1989 zijn dat er nog maar 120. Lijkt een leuke besparing door de tekstverwerking, maar dan vergeten we bijna dat er onder tussentijdse wel 200 PC's binnen gekomen zijn, met evenveel printers.

Na de introductie van het LAN worden er gelukkig heel veel printers gedeeld op afdelingen. Maar het aantal zal toch blijven stijgen. Iedereen die wel eens een vertrouwelijk stuk denkt te moeten printen, wil onmiddellijk een eigen printer. En krijgt die dan ook, desnoods met 6 aflegmagazijnen (geintje). Want printers waren er van klein tot groot.

Bij een PC hoort een tekstverwerkingspakket.

Er zijn drie stappen geweest. DW4 (met heel even DW3) van IBM, Wordperfect en daarna Microsoft Word. Word werd het standaard pakket toen iedereen overging naar Windows NT.